הוצאת קורן ירושלים בע"מ

KOREN PUBLISHERS JERUSALEM LTD

Dear Synagogue Member:

This has been a trying time for the Jewish people. As we've watched our communities struggle with the challenges of the last few months, it is inspiring to hear how much rabbis and congregations have filled their time with Torah study and programming for the whole family.

As many congregations are returning to public minyanim, we wanted to do our part to contribute to this effort. Together with our partners at the Orthodox Union's Department of Synagogue & Community Services, we're pleased to bring you this packet of the weekly Parsha and Haftara readings, from the Steinsaltz Humash. We hope you will appreciate the pioneering translation, commentary, and visual aids from Rabbi Adin Even-Israel Steinsaltz. If you'd like to purchase your own copy of this Humash, we're happy to offer you a 20% discount using the code "humash" from our website, www.korenpub.com. If you have any questions about this or any of our products, please email us at sales@korenpub.com.

Thank you to the Orthodox Union's Department of Synagogue & Community Services for spearheading this initiative.

PLEASE NOTE: THIS PACKET CONTAINS THE NAME OF G-D, PLEASE MAKE SURE TO TREAT IT WITH THE APPROPRIATE LEVEL OF RESEPECT.

With best wishes for good health,

Matthew Miller Koren Publishers Jerusalem

The Steinsaltz Humash

Humash Translation and Commentary

Commentary by Rabbi Adin Even-Israel Steinsaltz

Koren Publishers Jerusalem

Parashat Devarim

Moses' Speech Begins

DELITERONOMY 1·1-2·1

Deuteronomy starts by noting the location where Moses delivered his great closing address to the children of Israel, and by mentioning certain places where and about which he spoke. It then begins to cite the contents of his address. Moses explains that the people's journey to the Land of Israel should have taken a mere few days, but it was extended due to their fear of entering the land. Eventually, God decreed that they

must wander in the wilderness until the generation that left Fount had died out. Those who attempted to enter the land before receiving permission to do so were killed in battle. In this survey, Moses incidentally mentions his delegation of judicial responsibility to judges and officers, a process accompanied by his admonition to the judges to rule justly.

- 1 These are the words that Moses spoke to all Israel beyond the Jordan, in the wilderness that stretches along the eastern side of the Jordan, in the Arava which extends from the Dead Sea to the Gulf of Eilat, opposite the Red Sea, between Paran^B and Tofel, and Lavan, ^B and Hatzerot, ^B and Di Zahav. ^B These places serve to pinpoint the precise locations where Moses spoke. 4 Alternatively, Moses repeated here various commandments that he had imparted to the people when they were in these places.⁵ Additionally, these names allude to certain events to which Moses refers in his address.⁶
 - 2 Eleven days from Horev, B Mount Sinai, via Mount Se'ir until Kadesh Barnea. The journey from Mount Sinai to Kadesh Barnea, on the southern border of the Land of Israel,⁷ took eleven days. However, it was only many years after the people arrived in Kadesh Barnea that they were able to enter Israel.
 - 3 It was in the fortieth year, in the eleventh month, which would later be called Shevat, on the first of the month, D that Moses spoke to the children of Israel, in accordance with everything that the Lord had commanded him to them.
 - 4 After his smiting of Sihon, king of the Emorites, who lived in Heshbon,^B and Og, king of Bashan, who lived in

Locations mentioned by Moses

DISCUSSION

1:3 In the eleventh month, on the first of the month: According to tradition. Moses died on the seventh of Adar, the twelfth month (see Kiddushin 38a). Since he began his farewell speech on the first of Shevat, the entire book of Deuteronomy, virtually all of which is Moses' last address to his people, encompasses a period of just over one month.

BACKGROUND

1:1 | Paran: A general name for the Sinai Peninsula, which includes several deserts: Tzin, Sinai, Eitam, and Shur. Additionally, Paran is the name of a specific location (Genesis: I Kings 11:18), possibly a mountain range west of the Arava, opposite Mount Se'ir (see 33:2), or in southern Sinai. It should be noted that southwest of the Sinai Peninsula there is a prominent wadi with a similar name. Wadi Feiran.

Tofel and Lavan: These locations have not been positively identified. Some claim that Tofel is the

village Tafila in Jordan, based on the similarity of the names. This village is located 25 km southeast of the Dead Sea.

Hatzerot: The identification of this location depends upon a dispute with regard to Mount Sinai. Those who identify Mount Sinai with Yaval Musa in the southern part of the Sinai Peninsula would claim that Hatzerot is Ein Khuderah, on the route from Yaval Musa to Eilat, Etzyon Gever. Others claim that

פרשת

דברים

N

אֵכֶּה הַדְּבָּרִים אֲשֶּׁר דִּבֶּרַ מִשֶּׁה שֶׁל-בְּל-יִשְּׁרָאֵל בְּעֵבֶר הַיִּרְדֵּן בַּמִּרְבָּר בְּעַרָבָה אֵכֶּה הַדְּבָּרִים אֲשֶׂר יוֹם מֵחֹבֵּב דֶּרָךְ
 בֹמוֹל סוֹף בִּין־פָּארָן וּבִין־תִּפֶּל וְלָבָן וְחֲצֵרִת וְדִי זָהָב: אַחַׁר עְשֶׁר חֹדֶשׁ בְּאָחָר הַבְּעִים שְׁנָה בְּעַשְׁתִּי־עְשָׁר חִדֶשׁ בְּאָחָר בְּעַרְבִּת מִשֶּׁה אֶלּהְם: אַחֲרֵי
 לַחְדָשׁ דִּבֶּר מִשֶּׁה אֶלִרְ הָאֶמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֶׁב בְּחֶשְּׁבִּוֹן וְאֵת עוֹג מֻלֶךְ הַבְּשָּׁן אֲשֶׁר־ הַבֹּשִׁן אֲשֶׁר־ הַבִּשִּׁן וְאֵשֶׁר־

רש"

פרק א

דו אַחַבי הַבּרוּ. הָעָר משָׁה: חִס חֻנִּי מוֹכִיקִם קְנֶס שָׁיִבְּנְסוּ לִקְעוֹת הָשְׁרֶּן, יוֹאְמִרוּ מֵה לֵּוָה עֲבִׁינָּוּ, מַה הֵיטִיב לָבְּנְיְּסְוֹּ לִקְעוֹת הָשְׁרֶּן, יוֹאְמִרוּ וְלַמְצֹוֹ עַלָּה, שָׁחִׁן פוֹ כֹּיַז לְבַּצְיַהְס וְהוֹרִישָׁם חָׁת חַלְּצָם, וְחַׁמֵר כֵּךְ הוֹבִיקוּ! פִּיחֹן. אַשְׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבוֹן. חִלּוּ לֹז הָיָה פִיחוֹן קְשָׁה וֹהָיָה שָׁרי בְּחָשְׁבוֹן, הָיִה קַשָּׁה, חַבְּה חָשָׁר. וְחַלּוּ הַיִּתְּה שָׁרִי חַׁחָרֶת וִפְיחוֹן שַׁרִּי בִּתוֹכָה, הַיָּה קַשָּׁה, שַׁהַפֶּלֵך עִיר חַׁחָרֶת וִפְיחוֹן שַׁרִּי בִּתוֹכָה, הַיָּה קַשָׁה, שַׁהַפֵּלֵך ועל מה שָעָשׁ: בְּמִרְבֵּר פַּחְכָּן על יְדֵי הַמְּרַגְּלִים: וַחֲצֵרֹת. בְּמָר מִפֶּה שָׁעֲשׁ: הְיִרָּתְּל בְּבָּר חַחֵר, חֲמֵרוֹת בְּאָבִיל לָשׁוֹ הַבְּעָר יִיבְּר חַחֵר, חֲמֵר לָהָם: חֵיהָ לָכֶם לְלְמִרְיִם בַּמְלוֹם: וְדִי זְהָב. הוֹכִיחְן על הְעַגֶּל שָׁעָשׁ: יְיִבְּטָה בַּחֲצֵרוֹת לְמִרְיִם בַּחֲצֵרוֹת בְּאָבִיל לָשׁן הִרְע. בְּאַבִּיל לַשׁוֹן הִיְעָב שָׁעָשׁ: יִינְכָּסְף הִרְבֵּיתִנ לֶּה בִּאָרִי (הושע ב. י):

ווהב עשׁ: לבּעל הבעל (הושע ב. י):

או אַלֵּה הַדָּבַרִים. לְפִי שֶהֶן דְּבְרֵי תּוֹכַחוֹת, וּמַנַה כַּחֹן כַּל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזפירם ברמז, מפני פבודן של ישראל: אל בל ישראל. חלו הוכיח מקנתן, היו חלו שבשוק חומרים: אַתֶם הַיִּיתֶם שוֹמִעִים מִבֶּן עַמַרָם וְלֹּץ הַשִּׁיבוֹתֵם דְבַר, מכך וכך, אלו היינו שם היינו משיבין אותו; לכך כנסם פַלָם וַחַמֵר לַהָם: הַרֵי כַּלְכָם כַּחֹן, כַּל מִי שֵיָש לוֹ תַשוֹבָה נַשִיכ: במדבר. לה בַּמִּדְבֵּר הֵיוּ חֻלֵּח בְּעַרְכוֹת מוֹחָב, ומַהוּ "במדבר"? חלח בשביל מה שהכעיסוהו במדבר, שחמרו: "מִי יְתַן מוּתֵנוּ" וְגוֹ׳ (שמות טו, ג): בערבה. בשביל הערבה, שחטאו בבעל פעור בשטים בערבות מואב: מול סוף. על מַה שַהמרו בִּים סוּף, בְּבוֹחֶם לֵיֵם סוּף, שַחַמרו: ״הַמִבְּלִי חַין קבַרִים בָּמִצְרַיִם" (שמות יד, יא), וְכֵן בְּנַסְעֵם מִיתּוֹךְ הַיַם, שנאמר: "וימרו על ים כים סוף" (תהלים קו, ז), כדאיתא בַּעַרַכִין (דף טו ע״ח): בין פארן ובין תפל ולבן. חַמֵר רַבִּי יוֹחַנן: חַזַרנו עַל כַּל הַמִּקְרָח וְלֹיז מַצִינו מֵקוֹם שִׁשְׁמוֹ תּכֵּל ולבן, חלה הוכיחן על הדברים שתפלו על המן שהוא לבן, שַחַמרוּ: "וְנַכְשַׁנוּ קַנָה בַּלַחֶם הַקְלֹקֶל" (כמדכר כה, ה),

BACKGROUND

it is the settlement Hazira, on the southern edge of Mount Helal, in the north of central Sinai.

Di Zahav: Some identify this as Dahab, a port on the southeastern coast of the Sinai Peninsula.

1:2| Eleven days from Horev: Travelers in caravans of camels testified that they traversed the area from Yaval Musa, which some identify as Mount Sinai, to Kadesh Barnea, in ten or eleven days (Biblical Researches in Palestine and Adjacent Countries, 561–62 (three volumes, Boston and London, 1841; German edition, Halle,

1841; second edition, enlarged, 1856 [English and German]; Robinson, 1934). Those who identify Mount Sinai with Har Karkom note that there are ten wells between there and Kadesh Barnea, each separated by roughly 10–15 km, which is the maximum distance that a large group can travel in one day.

Via Mount Se'ir: Some claim that Mount Se'ir is Yaval Seira or Mount Harif, which are near the road leading from northern Sinai toward Etzyon Gever.

1:4| **Heshbon:** An important city located on the borders of the portions of the tribes of Gad and Reuben (Joshua 13:17). It is generally identified with Tel Hesban, located on the King's Highway, on the range above the Madaba Plains, about 20 km southwest of Rabat Amon. According to Josephus Flavius, Heshbon passed through several hands after various wars, and was even under Israelite control in the Hasmonean period. It can be inferred from Song of Songs 7:5 that this city was familiar to the Israelites (see also Ramban, Numbers 32:28).

Ashtarot,⁸ in battle⁸ at Edre'i.⁸ Alternatively, the conclusion of the verse may be rendered: Who dwelled in Ashtarot and Edre'i, as both were cities in Og's kingdom.⁹ Yet another possibility is that Ashtarot is not a place-name, but it means strength and sharp cliffs, and it describes the tall, harsh mountains of Edre'i.¹⁰ Although Moses did not bring the people into the Land of Israel, he prepared the way by defeating two powerful kings. He mentions these victories in order to solidify the nation's confidence toward their next step of entering the land;

- 5 beyond the Jordan, in the land of Moav, Moses began [ho'il]¹¹ expounding this Torah, saying. Others explain that ho'il means wanted, that Moses sought to expound the law of the Torah:¹²
- 6 The Lord our God spoke to us when we were at Horev, saying: Enough of your living at this mountain, where you received the Torah;
- 7 turn from Horev, and set you out, and come to the highlands of the Emorites and all their neighbors, in the Arava, on the highlands, and on the plain, and in the south, and on the seashore; the land of the Canaanites, and the Lebanon, until the great river, the Euphrates River.
- 8 See, I have placed the land before you. Come and take possession of the land about which the Lord took an oath to your fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give it to them and to their descendants after them. God commands the people to depart upon a journey that will eventually lead to their entry into the Land of Israel.
- 9 I spoke to you^D at that time, saying: I am unable to bear you alone
- 10 The burden was too heavy for me because the Lord your God has multiplied you, and behold, you are today as the stars of the heavens in abundance.

11 After mentioning the great size of the people, Moses stresses Second that he is not complaining about the growth of the nation; on aliya the contrary, he says: It is my wish that **the Lord, God of your**

"Stars of the heavens in abundance"

fathers, shall add to you one thousand times as many people as you are now, and that He will bless you, and fulfill His promises, as He spoke to, about, you.

- Nevertheless, as you are so numerous, how shall I bear alone your troubles that require resolutions, your personal burdens with which each of you troubles me, and your internal quarrels?
- 13 Get for you, choose, men, wise, and understanding, and who are not strangers or loners but who are well known to your tribes and have good reputations, and I will place them at your head. I presented you with a suggestion that was basically the one initially proposed by Yitro.

BACKGROUND

1:4 | **Ashtarot:** Also known as Ashterot Karnayim, this was a city in the inheritance of Manasseh in Bashan, which was given to the Levites. It is also called Be'eshtera, which is perhaps a shortened form of Beit Ashterot, the House of Ashterot (Joshua 21:27). This city controlled the main road of Bashan. It was the capital city of the province of Karnayim, and as this verse mentions, it was the home of Og, king of Bashan. It is identified with Al-Shaykh Saad, in Syria.

Edre'i: Daraa, a provincial city and an important crossroads in the south of the Bashan in southern Syria. Archaeological finds have been unearthed there dating back to the third century BCE, and it is mentioned in ancient Egyptian hieroglyphic tablets. Edre'i was included in the inheritance of half the tribe of Manasseh. According to historical testimonies, Jews lived there in the Second Temple period, in the periods of the Mishna and the Talmud, and in the Middle Ages.

DISCUSSION

1:9 | I spoke to you: The Torah stated earlier that the appointment of judges was a result of Yitro's suggestion (Exodus 18:13–26), but that episode is not mentioned here. Moses certainly understood how hard it was to function as the sole judge of such a large community, and he was familiar with organized governmental systems. Consequently, Yitro's advice should not be seen as the sole catalyst for change, but rather as encouragement to Moses to act quickly. When Moses mentions this event in his speech, in which he generally presents his own perspective, he emphasizes the difficulties he experienced, as well as the selection of the judges and their appointment, but he does not find it necessary to mention the private advice he had previously received from his father-in-law.

י זישֵב בְּעַשְׁתָּרָת בְּאָדְרֶעִי: בְּעֵכֶר הַיִּרְדֵּן בְּאֶרֶץ מוֹאֲב הוֹאֵיל מֹשֶׁה בֵּאֵר אֶתּד הַתּוֹרֶה הַזָּאת לֵאמְר: יהוָה אֱלֹהִינוּ דִּבֶּר אֵלֵינוּ בְּחֹרֵב לֵאמִר רַבּדְּלֶכֶם שֶּבֶת בְּהָר הַזָּה: בְּנִוּ ו וּסְעַוּ לָכֶם וּבֹאוּ הַר הְאֶמִרְי וְאֶל-בְּלֹּן עַד־הַנָּהָר הַגָּיְדֹל נְהַרְ־בְּרֵת: וּבִשְּׁבֵּלְה וּבַנֶּגֶב וּבְחוֹף הַיִּם אֶּרֶץ הַבְּנֵעֵנִי וְהַלְּבָלוֹן עַד־הַנָּהָר הַגְּיָדֹל נְהַר־בְּרָת: יְבִשְׁבֵּלְה וּבְנֶגֶב וּבְחוֹף הַיִּם אֶּרֶץ הַבְּאוּ וּרְשִׁוּ אֶת־הְאָרִץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יהוֹה לַאֲבֹתֵיכֶם יְרִבְּרָה לְבָּיִי שְׁאֵת אֶרְכֶם: יהוֹה אֱלֹהֵיכֶם הִּרְבָּה אֶרְכֶם וְהִנְּכֶם בְּעֵתְ הִיּבְּר הְיִבְּרְ לְבָבִי שְׁאֵתְ אֶרְבְּלְה יְבְיִי שְׁבְּרְהְבָּי הְשְׁמִים לְרְבִּי יִהְוֹה אֱלֹה אֲלְהִיכֶם וֹמְשְׁבֻּע יְהוֹה לֵּאְבְּרָב יִיהוֹה אֱלֹה יִבְיבָם יִהְוֹבְכֶם בְּבָעְ הִוּנְכֶם וְרִיבְּכֶם: יהוֹה אֱלֹה יִבְיקִם שִּבְּרְ בְּבְּרִי הְצְבָּר לְבָבִי שְׁאֵתְ בְּרְבָּי יִבְּרְבְּב יִהְשְׁמִים לְרְבִּי יִבְּרְבְּב יִיהוֹה אֱלֹה יִבְירְבְם יִבְירְהָם בְּבְאָשִׁימֵם בְּרָבְכִּם וְרִיבְכֶם וְרִיבְּכֵם: בְּבְעִתִּים שִּׁה בְּבְרְבְּת בְּבְיִבְיִם וְבְבְּיִם וְיִרְבֶם לְּבְיִים וְבְבְיִם לְּבְבִי שְׁתְּבְשׁיִם וּבְּבְים וְבְּבָּים וְבְבְיִם וְיִרְבֶּם וְבִּבְיִם וְבְּבְיִם בְּבְּיִם בְּבְּיִם וְיִרְבָּת בְּבְּבְים וְבְבְּיִם וְבְבְיִים וּנְבְנִים וְיִרְבָם לְבְבִיים וְאֲבְשִׁימֵם בְּבְּבְאשִייכֶם בּנְבְבִים בְּבְבְיִם בְּבְּבְיִם וְבְּבִים בְּבְבִים הְבָּבִים וְבְבִּים וְיִבְיִם וּיִרְבָּים וְיִבְיִים וּנְבִנִים וְיִדְשָׁת לְבִים וְבִּבְיִם בְּבְעִים וְיִבְבָּים וְבִּבְיִם בְּיִבְיִים וְבְבְיִים וְבִּיִים וּנְבְיִים וְיִרְבָּים בְּבְשִׁיִם בְּבִים בְּבְיּים בְּבְיִבְים בְּבִים בְּיִבְים בְּיִבְים בְּבִים בְּבְיִים וּיִבְיים וּיִבְיִים וּיִבְיְים בְּיִבְבִיי בְּבְים בְּבְבְּיים בְּבְבְיים בְּבְיבְים בְּיִבְּבְים בְּבְיים בְּבְבְיים בְּבְיבְיים בְּבְיבְיים בְּבְבְים בְּבְים בְּבְיבְים בְּבְים בְּבְבְים בְּבְּים בְּיִים בְּיִבְיים בְּיִים בְּיִים בְּיִּבְיּבְים בְּבְּבְיוּי בְּבְּבְיים בְּבְּבְים בְּבְּים בְּבְּים בְּבְּבְיים בְּבְבְים בְּבְּבְיוּים בְּיבְים בְּבְּבְיוּים בְּיבְבְּבְיו

רש"י

קשָה. עַל חַׁחַת פַּמָּה וְבַמָּה שַׁהַמֶּלְךְ קְשָׁה וְהַמְּרִינָה קְשָׁה. עַל חַׁחַת פַּמָּה וְבַמְּה שַׁהַמֶּלְךְ קְשָׁה וְהַמְּרִינָה קְשָׁה. אֲשֶׁרְרוּ. הַמְּלֶךְ קְשָׁה וְהַמְּרִית קַרְנֵים שְׁהַיּ וֹבְּמִּרְית קַרְנֵים שְׁהִי יִנֵּה הוּא עֲשְׁתָרות הַרְּעִם שְׁהָיוֹ שְׁבִּי רְמָבִים שְׁהָי וְמִבּי הְמִינְת קַרְנֵים שְׁהִי וְבַּיּאִים שְׁהָבָּי (מס פסוק א.) וְאוֹמָר: "פֵּי רַק עוֹג מֶלֶךְ בָּעָשְׁתָרות הַלְּעָם" (מס פסוק א.) וְאוֹמִר: "פֵּי רַק עוֹג מֶלֶךְ הַבָּיוֹ עִבְּיִים" (מס פסוק א.) וְאוֹמָר: "פִּי רַק עוֹג מֶלֶךְ הַבְּיִים" (מס פסוק א.) וְאוֹמָר: "בִּי הַתְּעָבְיּרִים" (מס פּסוּק ה.) הַמֶּלְכוּת: הַבְּעָלְרִים" (מס פּסוּק ה.) וּאַמְרָרִים הַמַּלְכוּת:

הן הואיל. התחיל, כמו: ״הנה נֶּח הוֹחַלְתִנ״ (כרחשית יח, כז): בַּאָר אָת הַתּוֹרָה. כִּשִׁכְעִים לַשׁוֹן פַּרְשָׁה לַהָם:

וֹן דֵב לֶבֶם שֶׁבֶּח. בִּפְשׁוטוֹ. וְשׁ מִדְנַשׁ מְּצָהָי. הַרְבֵּה גְּדְלָּה לֶבֶם וְשַׁבֶּר עֵל וְשִׁיבָּח מִנְּיָה, מִנִּיתָם לֶבֶם סַנְהָדְרִין שָׁבִי חֲלָפִים וְכַלִים, קַבְּלְתָם תּוֹרָה, מִנִּיתָם לֶבֶם סַנְהָדְרִין שָׁבִי חֲלָפִים ושרי מאות:

 הַאַה נְהַהַּיִּג בְּעֵייֵּכֶכֶם חַׁתֶּם רוֹחִים, חַיִּעִ חוֹמֵר לָכֶם מַחֹמֵר וּמִשְׁמוּשָה: בּאוּ וּרְשׁוּ. חֵיון מְעַרְעַר בַּדְּכֶּר וְחֵינְכֶם זְרִיכִים לְמַלְחָמָה, חָלוּ לֹז שֶׁלְחוּ מְרַגְּלִים לֹז הָיוּ זְרִיכִים לְבָלֵי זַוּן: לַאֲבֹתֵּיבֶם. לַמָּה הָוְבִּיר שוֹב "לַחַבְּרָהָם לַיִּצְחָק לְבְלֵי זַוּן: לַאֲבֹתֵיבָם. לַמָּה הָוְבִּיר שוֹב "לַחַבְּרָהָם לַיִּצְחַק

וּלְיַעֵקב״? אָבֶּח חַבְּרָהֶם בְּדֵחי לְעַיְמוֹ, יִיְחֶק בְּדַחׁי לְעַנְמוֹ, יַעַקֹב בְּדַחִי לְעַנְמוֹ:

וֹ הָהְגָכֶם הַיּוֹם בְּכוֹרְבֵי הַשְּׁמֵים. וְכִי כְּכוֹרְבֵי הַשְּׁמֵים הָיוֹ הַבִּי הַשְּׁמֵים הְיוֹ הַבִּי הַשְּׁמִים הְיוֹ חָלְּהֹ שִׁשִׁים רְבּוֹה, מַהוּ הָנְּבְּ הִיוֹם? הַנְּבָים מְשוֹלְים בֵּיוֹם, קַיְמִים לְעוֹלְם בֵּיוֹם, וַכְּלְבַנָה וְבַבּוֹכְבִים:

יאן יפף צֵלֵיכֶם בָּכֶם אֶּלֶף בְּשְׁמִים. מַהוּ שוּב "וְיבָרַךְ אָתְכֶם בַּחֲשֶׁר דִּבָּר לְבָסִ"? אָבֶּּל אָמְרוּ לוּ: מִשְׁה, חַּמְּה אָת חַבְּרָהָם: "חֲשֶׁר אָם יוּבָל אִיש לְמְנוֹת" וְגוֹי (בראשית ג. מו) אַמֵּר לְהָם: זוֹ מִשְׁבִּּׁי הִיא, חֲבָל הוּא "יְבָרַךְ אָתְכֶם בַּחֲשֶׁר דְּבָר לַבָם:

יבו אֵיבָה אֶשֶׂא לְבַדִּי. חֹם חֹמֵר לְחַבֵּל פְּכָר, לֹדׁ חוּבַל, זוֹ
הִיחֹ שְׁחְמִּרְתִּי לָכָם: לֹחׁ מַעַנְגְנִי חֲנִי חוֹמֵר לֶכָם חְּלָּחְ מִפִּי
הַקְּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּחֹ: שָׁרְחַבֶּם. מְלַמֵּד שְׁהִיוּ יִבְּיִחְ לַכְּם חְּלָּחְ מִפִּי
הַבְּיוֹ הַחְיִם בְּיבִי חִים בְּיִבְּיחֹ, בַשׁ לִי רְּחָיוֹת לְהָבִיחֹ, מוֹפִירְ חֻנִּי בִּיִּחֹ, מִשְׁרִי בָּיִבְּיחֹ לְבָּיִרִיחִ לְהָבִּיחֹ, מוֹפִירְ חֻנֵּעְ בִּיבְיי בְּיִבְּיחֹ לְבָּבִיחֹ, מוֹפִירְ חֻנֵּעְ בַּיְרִיוֹ חְבָּיִים לְבָּיִחֹי, מִוֹפִירְ שָׁרָיוּ בְּבָּיִיחִ שְׁבִּיבְּ בַּיְיוֹ וֹעַבְּיבִי בְּיִבְּיים לְצַחִית. חְשִׁבְּיבִי בְּבִיחֹי שָׁבְּיבִי מַחֲשְׁבּיבוֹ בְּיִלְיוֹ שְׁבְּיבִי בְּיחִיוֹ שְׁבִּיבְּים בְּצִחִית. חְשִׁבְּיבּ בְּיחִין שְׁבִיכָּם מַחֲשְׁבּוֹת. חְשְׁבִיה בְּתוֹן בְּיתִוֹ שְׁבִּיבְ בְּתְּבִּים מַחֲשְׁבוֹת: וְרִיבְּבָם. מְלַמִּדְ שָׁהְיי בְּעִר בְּיתוֹ בְּתִּבְים מַחֲשְׁבוֹת: וְרִיבְּבָם. מְלַמֵּדְ שָׁהִיי בְּעִבּים בּתוֹב בְּעִלִּים מְחַשְׁבּיוֹת: וְרִיבְּבָם. מְלַמֵּדְ שָׁהְיי בְּתוֹ בְּתִוֹ בְּתִוֹ בְּתִּבְּים מִחֲשְׁבוֹת: וְרִיבְּבָם. מְבַּבְּים בּתוֹ בְּתִוֹ בְּתִּבְּים בְּתִּים בְּבִּים בִּעִים בְּעִבִּים בְּבִּים בְּתִוֹ בְּתִוֹ בְּתִבּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִים בְּבִים בּתוֹ בְּבִים בְּבִּים בְּבִּים בְּבּים בִּיתוֹ בְּתִּבְּים בְּבִּים בּתוֹ בְּיתוֹ בְּיִבְּים בְּבִּים בְּבֹּים בְּיתוֹ בְּיתוֹ בְּיִבְים בְּבְּיִים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבּים בְּבִים בְּבִּים בְּבּים בְּבּים בְּבִּים בְּבּים בְּבּים בְּבּים בְּבּים בְּבּים בְּבְּבִים בְּבִּים בְּבִים בְּבִּים בְּבִּים בְּבְּים בְּבּים בְּבּיים בְּבּים בְּבּים בְּבִים בְּבְּים בְּבְּים בְּבִּים בְּבְים בְּבְּים בְּבּים בְּבּים בְּבּים בְּבּים בְּבּים בְּבּים בְּבִּים בְּבּיים בְּבּים בְּבִּים בְּבְים בְּבּים בְּבּים בְּבְיבִים בְּבּיים בְּבּים בְּבְּים בְּבּיים בְּבְּים בְּבִּים בְּיבְים בְּבּיים בְּבּים בְּיבּים בְּבְּיִים בְּיבְיבְּייוּ בְּבְיים בְּבְּיים בְּיים בְּבּיים בְּבּיים בְּיים בְּבִים בְּיבְּים בְּבְּים בְּיבְּים בְּיבְּים בְּיבְּים בְּיים בְּיים בְּייבְים בְּבְּים בְּיבְים בְּיִים בְּיבְים בְּיוֹ בְּיִים בְּיִים בְּייִי

יגן הָבּוּ לְּבֶם. הַזְמִינוּ עַגְמְכֶס לַבְּכָר: אֲנָשִׁים. וְכִי תַעֲלָה עַל דַּעְהְּךְ נָשִׁים? עַגְמְכֶס לַבְּכָר: אֲנָשִׁים. וְכִי עַתַּלֶּה עַל דַּעְהְּךְ נָשִׁים? מַה תַּלְּמוּד לוֹמֵר: אֲנָשִׁים. וְכִי צִּיִיקִים, חֲכָמִים, בְּסוּבִים: וּנְבִנִים. מְבָּיִם דְּבָּר מִתְּוֹךְ צָּיִים? אָכְתִים, בְּסוּבִים: וּנְבִנִים. מְבָּיִם דְּבָּר מִתְּוֹךְ צָּיִבְים לְּאַלְחֵנִי עֲשִׁירָ, בְּשָׁבְּיִים עָבָּר מִתְּוֹךְ בִּיִּבְים לִּבְּיִם מְּשָׁבִּים מִשְׁבִּים בְּעִים מְּבָּבִים וְּחָבָּתִים לְּבְּבִייִם מְּבָּבִים מִשְׁבִּיוֹ עַבְּיִים מְשָׁבִּים מִשְׁבִּים מְשָׁבִּין מְנִיתִּין לוֹ מִעוֹתְ לַבְּיחִין לוֹ מִעוֹתְ לַבְּיחִין לוֹ מְעִּיוֹתְ לִּיְּבִּיִם הְּצִבְּיִם מִּשְׁבִּיוֹ מַבְּיִין לוֹ מְעִיתִּין לוֹ מְעִוֹתְ לִּקְּחִים מִשְׁבִּי מִעְשָּׁוְ לְּשִׁבִּיִי מִבְּבִייִם הַּבְּיִם מִּיִּעִין לוֹ מִעְּעִּין לְּמִבְּיִים מִּשְׁבִּים מִּבְּיִים מִּעְבִּים שָׁבִּיים בְּבָּים הּוּחֹ וְּלִים בְּצְּיִים מִּיְּבִייִם בְּבָּים מִּיִּיִן לוֹ מִּעִּין לִבְּיִּחִים בְּבְּעִם מִּיִּבְיִם מְּבְּבְּיִם מִּיִּעִים בְּבָּיִם מִּבְּיִים מְּשְׁבִּים בְּבִּים מִּבְּיִים בְּבָּיִם מִּיִּבְים בְּבִּים בְּבִּים בִּבְּיִים בְּבָּיִים בְּבִּיִּים בְּבִּיִּים בְּבִיּים בְּבִייִּם בְּבִּיִים מִּיְבִייִּם בְּבִּיִים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִים בְּבִּים בְּבִים בְּבִּים בְּיִּבְים בְּבִּים בְּבְּיבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּיבְּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבְּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבְּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּיבְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבְּבִּים בְּבְּבִּים בְּבְיבִּים בְּבְּבִּים בְּבְּבִּים בְּבְּבִּים בְּבְּבִּים בְּבְּבְּב

- 14 You answered me and said: The matter is good that you have spoken to do.
- 15 With your consent, and based on your personal testimony, I took the heads of your tribes, men wise and known, and I placed them as heads over you. These men were appointed leaders of thousands, and leaders of hundreds, and leaders of fifties, and leaders of tens, and officers for your tribes.
- 16 I commanded your judges at that time, saying: Hear the arguments between your brethren and attempt to understand the wishes of each side, and judge righteousness between man and his brother, and a stranger to him, including those who have no family relatives.
- 17 You shall not give preference to either side in judgment; small and great alike you shall hear equally, to safeguard justice and honesty. You shall not fear speaking your mind or remaining silent due to any man, as judgment is God's. No personal considerations may enter the judge's decision making, as his task is to relay God's judgment to the litigants. Consequently, any perversion of justice is a sin against God and

- a betrayal of His agency.¹³ And the matter that is too difficult for you, you shall bring near to me, and I will hear it, and attempt to find a solution.
- 18 I commanded you at that time all the matters that you shall do.
- 19 We traveled from Horev, and we went through the entire great and awesome wilderness that you saw, via the Emorite highlands, as the Lord our God had commanded us, and we came to Kadesh Barnea.
- 20 I said to you: You have come to the Emorite highlands, which the Lord our God is giving us.
- 21 You can see, from your experiences to this point, 14 that the Lord your God has placed the land before you; ascend, take possession, as the Lord, God of your fathers, spoke to you; do not fear, and do not be frightened and lose the will to fight. Go forth to battle, as you will be victorious.
- When I informed you that you would soon be entering the Third land, you all approached me and said: Let us send men aliya before us, and they will spy the land for us, and they will

1:22 Let us send men: This verse apparently contradicts the account in Numbers, where it is stated that God commanded Moses to send spies (Numbers 13:1–2). It is best to consider these versions as two complementary accounts. One explanation is that the nation initially approached Moses and requested to send spies. Moses accepted their proposal and added that there should be one representative for each tribe, to render it an official delegation of sorts. Finally, God instructed them on how to carry out the mission properly (Ramban, Numbers 13:2).

Appointment of Judges and Leaders: In recounting the commandment to appoint leaders of thousands, hundreds, fifties, and tens along with the commandments directed toward the judges, Moses encapsulates several earlier episodes into one seamless narrative. First he describes the impetus for the appointment of the various echelons of leadership: "I spoke to you at that time, saying: I am unable to bear you alone" (1:9) and "How shall I bear alone your troubles, your burdens, and your quarrels" (1:12)? In response, God commands: "Get for you men, wise, and understanding, and known to your tribes, and I will place them at your head" (1:13). Moses

then attests: "I took the heads of your tribes, men wise and known, and I placed them heads over you, leaders of thousands, and leaders of hundreds, and leaders of fifties, and leaders of tens, and officers for your tribes" (1:15).

Indeed we find, in the book of Numbers, in response to the breakdown of the children of Israel that began with their talk that was "evil in the ears of the Lord" (11:1), followed by the mob that "expressed a craving" (11:4) and complained about the manna (11:6), culminating in Moses hearing the "people weeping...each man at the entrance of his tent" (11:10)," Moses said: "Why have You mistreated Your servant and why have I not found favor in Your eyes, to place the burden of this entire people upon Me?" (11:11).

God answered Moses: "Gather to Me seventy men of the elders of Israel, whom you know to be elders of the people, and its officers.... They shall bear with you the burden of the people, and you shall not bear alone" (11:16–17). This is the Torah source for the Great Sanhedrin, the court of seventy-one judges, the highest tribunal in Judaism.

In the book of Exodus, the impetus for the appointment of the leadership configuration is

different. Moses' father-in-law, Yitro, visits, and he sees Moses sitting and judging the people and observes: "The people stood over Moses from the morning until the evening" (18:13). He comments: "It is not a good thing that you are doing" (18:17). Yitro counsels Moses: "You shall identify from all the people capable men, fearers of God, men of truth, haters of ill-gotten gain; set over them leaders of thousands, leaders of hundreds, leaders of fifties, and leaders of tens" (18:21). The Torah relates: "Moses heeded the voice of his father-in-law and did everything that he said" (18:24).

Here, in the book of Deuteronomy, Moses omits any mention of Yitro. He reprises the despair that he expressed in the book of Numbers and the solution that he adopted in Exodus. He continues with an allusion to the solution that God provided in Deuteronomy, instructions to judges: "Hear between your brethren and judge righteousness between man and his brother, and a stranger to him. You shall not give preference in judgment; small and great alike you shall hear. You shall not fear due to any man, as judgment is God's" (1:16–17).

ין וְתַּצְּעָנְ אֹתֵי וַתִּאמְרוּ טוֹב־הַדְּבֶר אֲשֶׁר־דִּבֵּרְתָּ לְצְשִׁוֹת: וֵאֶפֻּח שֶּת־דָאֵשֵׁי שׁרִים בְּמִשְׁרָ וְשִּיטִים לְשִׁבְּטִיכֶם שָׁרִי אֲלְפִים וְשָׁרֵי עֲשָׁרֹוּ וְשִּיטִים לְשִׁבְּטִיכֶם שָׁרִי אֲלְפִים וְשָׁרֵי בְשָּׁרִוּ וְשִּיטְרִים לְשִׁבְּטִיכֶם שָׁרִי אֲלָפִים וְשָׁרֵי בְשָּׁרִוּ וְשִּיטְרִים לְשִׁבְּטִיכֶם שָׁרִי אֲלָפִים וְשָּׁרֵי בְּשָׁרִ וְשְּטְרִים לְשִׁבְּטִיכֶם בְּמִיְרְבִּיוֹ אֵלֵי וּשְׁכַּעִים הָוֹא שֵׁכִי וּשְׁבָּרִי בְּשָּׁרִ וְשְּׁכֵי בְּמְרִ בְּעֵבִי וְאֲצַיָּה בִּבְּרִי אֲשֶׁר וְאָשֶׁר וְבְּבֶרְ תְּשְׁבְּעִ מֵחוֹב וַנֵּלֶךְ אֵת בְּלֹי הַבְּבָרִים אֲשֶׁר וְאִשֶּׁר וְאָשֶׁר וְאִמְי וְבִּיוֹ אַבְּילִי וּשְּבִּעִי בְּמִים בְּמִשְׁבְּיוֹ בְּבְּרִים הְוֹא אֲשֶׁר וְבְּבְרִים בְּמִישְׁבְּיוֹ שְׁכִּילִי בְּבְּרִים בְּמִשְׁרְ וְבְּבְרִים בְּמִים בְּמִים בְּמִים בְּמִים בְּמְרִבְיוֹ אֵלְי וּשְׁבֵעְתְּהִיוּ וְבְּבִי שְׁרִי בְּבָּרִי שְׁבְּרִים בְּמִּבְ בְּבְרִים בְּמִים בְּמְשְׁבְּי בְּבְרִים בְּמְבִי בְּבְרִים בְּמִים בְּמִים בְּמְרִי בְּבְרִים בְּמִים בְּמִים בְּמִים בְּמִים בְּבְרִים בְּבִּין בְּשְׁר וְבְּבְיי וְאָשֶׁר וְבְאָבְיוֹ בְּבְיי וְמִּבְּיוֹ שְׁרִי בְּבְּיוֹ בְּבְּבְיי וְבְּבְיי וְבְּבְּיוֹ שְׁלִין בְּבְּיוֹ בְּבְּיים בְּבְּבִין אֵבְּיוֹ בְּבְּיוֹ בְּבְּיים בְּבִּיוֹ שְּלִין בְּבְּיוֹ בְּבְיִי וְבְשְׁבִּיוֹ בְּבְיוֹ שְׁלִישְׁ בְּבִיי בְּבְּיִים בְּנִוּ שְׁרִים בְּנִוּ בְּבְּיִים בְּבִּיים בְּבְּיוֹ בְּבְּיִים בְּבִּיים בְּבְּיִים בְּבִים בְּבְיים בְּבִיים בְּבִיים בְּבִיים בְּבִיים בְּבִּים בְּבִיים בְּבִיים בְּבְּיִים בְּבִּים בְּבְּיים בְּבִּים בְּבִיים בְּבִּים בְּבְּבִים בְּבְּיִים בְּבִיים בְּבְּבִיים בְּבְיִים בְּבִים בְּבִיים בְּבִים בְּבִיים בְּבִיים בְּבִיים בְּבִיים בְּבִיים בְּבִיים בְּבִים בְּבִים בְּבִיים בְּבִים בְּבִיים בְּבִיים בְּבְּים בְּבְּים בְּבְּים בְּבִיים בְּבִיים בְּבְּים בְּבְּים בְּבְּים בְּבְיים בְּבְּים בְּבְּים בְּבִיים בְּבְיוּ בְּבְּים בְּבְּישְׁבְּים בְּבְּים בְּבְּישְׁבְּים בְּבְּבְים בְּבְּבְים בְּבְּים בְּבְּבְים בְּבְּים בְּבְּים בְּבְּים בְּבְּיִים בְּבִּים בְּבְּבְים בְּבְּבְים בְּבְּבְיבְים בְּבְּבְים בְּבְּבְּים בְּבְּבְים בְּבְּב

7"2"

ירו וַתַּצֵּנוּ אֹתִי וְגוֹ׳. חֲלַמְתֶּם חָׁת הַדְּכָּר לַהַנַחְתְּכֵם, הָיָה לָלְמֹד, מִמְּר חִיֹּה לְלְמֹד, מִמְּך חִוֹּ מִמְּלְמִידְךָ? לֹּחְׁ מִמְּרָ בְּנִנְּטְ עַרְּמָּ עָלֶיהְ? חָבְּיֹלְ עִנְּתְּרִים מִּמְּלְמִידְךָ? לֹחְׁ מִמְּרָ בְּנִנְּטְעַרְתְּ עָלֶיהְ? חֻבְּּיִ דְּעָתִּי הַמְּבְחֹין מִבְּיִבְּעִ מְּמְרָ הַבְּיִּעוֹ וְמְמֵנוּ עֲלֵינוּ דַּיְנִעוֹ הַבְּיִם חִוֹמְרִים חִוֹמְרִים מִּבְּיִתְיוֹ לוֹ דּוֹכוֹן וְהוּחְ נוֹשָׁחׁ לָנוּ מְבִּיִבְּינִ מְתְעַצֵּל, חַׁמָּם חֹוֹמְרִים עַבָּיה מִהְרָה: עִבָּים חֹוֹמְרִים עַבָּיה מִהְרָה: עַבְּיבּים חֹוֹמְרִים עַבָּה מַהְרָה:

מזו וְאֵעֵהָהְאֶת שׁפְּטֵיכֶם. אָמַרְתִּנ לְהָס: הַוּוּ מְתוּנִים בַּדְּיוֹ, אָם בָּח דִּיוֹ לְבַעֵּרְ פַּעַם אַחַת וּאְתֵּים וְאֲלֹם, אַל תּוֹעִם בַּדְּיוֹ, בָּבַר בַּח דִּיוֹ זָה לְבַעֵּי פָּעָמִים הַרְבֵּה, אַלֵּח הַיּוּ נִוֹאָחִים

וְנוֹתְנֵים בּוֹ: בַּעַת הַהָּוֹא. מִשְׁמְנִּיתִים חְּמֵלְתִּנִ לַהֶּם: חִין עַבְּשִׁיוֹ בּלְשְׁנָבִּר. לְשָׁעָבַר הֵייִתֶם בִּּרְשׁוֹּר עַנְמְכָּם, עַבְּשִׁי הַכִּי חַׁתָּם מְשְׁעְבָּרִים לֵצְבּוֹר: שָׁבוֹעֵ. לְשׁוֹן הֹוְה, חוֹד(יִע בְּלַעֵו, כְּמוֹ "וְכוֹר" וְשְׁמוֹר: וּבֵיוֹ גְּרוֹ: זָה בַּעַל דְּיוֹן שְׁחוֹגַר עֶלֶיוֹ דְּכָרִים. דָּבָר חַׁחָר, "זְּבִין גַּרוֹ", חַׁדְ עַל עִסְקִי דְּיִרָה, בֵּין חֵלָּקִית חַחִים, חַׁפִּלּוּ בַּוֹן תַּנִּיּר לְבִירְיָם:

יון לא חַבְּירוּ בַּנְּים בַּמִּשְׁפָט. זָה הַמְּמְנָה לְהוֹשִׁיב הַדְּנֵים, שֶׁלֹה חֹזמֵר: חִים פְּלוֹנִי נָחָה חֹז גִּבּוֹר, חוֹשִיבְנּוּ דַּיָּן, חִים פְּלוֹנִי נָחָה חֹז גִּבּוֹר, חוֹשִיבְנּוּ דַּיָּן, חִים פְּלוֹנִי קְרוֹבְּי, חוֹשִיבְנּוּ דַּיָּן בָּעִיר, וְהוּחֹ חַיִּעֹן בָּקִּי דְּדִינְן בְּעִירָ בְּקִינְ בְּקִינוֹ נְּחָה הִיִּין בְּקִינִן בְּיִן שָׁלְ בְּיִוֹן שֶׁלְ פְרוּטָה בְּדִין שֵׁל מָחָה מָעָלָה חָצִי עַלְּרְ דִּיִן שֶׁל בְּיִרְוּ שְׁלְּבְעִן בַּנְּיִרְ בְּקְטוֹן בַּגְּדֶל הִשְּבְּעוּוֹן. בְּקִר חַבְּי, חָבְּילוֹ בַּגְּילוֹ בַּבְּילוֹ בַּבְּילוֹ בְּבָּר חַבְּילוּ בְּבָּר חַבְּילוּ בְּבָּר חַבְּילוּ בְּבָּר חַבְּילוּ בְּבְּר חִבְּילוּ בְּבָּר חִבְּילוּ בְּבָּר חִבְּילוּ בְּבָּר חִבְּילוּ בְּבָּר חַבְּילוּ בְּבָּר חִבְּילוּ בְּבָּר חִבְּילוּ בְּבָּר חִבְּילוּ בְּבָּר חַבְּילוּ בְּבָּר חִבְּילוּ בְּבָּר חַבְּילוּ בְּבָּרְילוּ בְּבִילוֹ בְּבִּילוֹ בְּבָּילוּ בְּבָּר חַבְּילוּ בְּבָּרְלוּ בְּבִּילוֹ בְּבָּילוּ בְּבָּרְילוּ בְּבִילוֹ בְּבְּילוּ בְּבִילוּ בְּבְּילוּ בְּבִילוּ בְּבִּילוּ בְּבְּילוּ בְּבְּילוּ בְּבִילוּ בְּבְּילוּ בְּבִילוּ בְּבִילוּ בְּבִילוּ בְּילוּ בְּבִילוּ בְּבְּיוֹלִי בְּבִילוּ בְּבִילוּ בְּבִילוּ בְּבִייוּ בְּבְּעוֹלוֹ בְּלִי בְּבִּיוֹן בְּילוּ בְּבִּילוּ בְּבִּיוֹ בְּבִייוֹ בְּיוֹ בְּעִבְיוּ בְּבִייוּ בְּבְּיוֹיוֹ בְּיִיוֹ בְּבְּיוּ בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבִּייוּ בְּבִייוּ בִייִי בְּבִּייִי בְּיִבְּיוּ בְּבִּייִי בְּיִי בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבִּייִי בְּבִּייִם בְּבִייִים בְּבִייִי בְּבִייִיוּ בְּבִייִיוּ בְּבִּייִים בְּבִייִיוּ בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבִייִיוּ בְּבִיייִי בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבְייוּ בְּבִייוּ בִיבְייִי בְּבְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבִייוֹ בְּבְייוּ בְבִייוּ בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבְייוּ בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּיִייוּ בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבְייִים בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבְייִים בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְיִיוּ בְּבְייוּ בְּבְייִים בְּבִייוּ בְּבִייוֹ בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבִייוּ בְּבִ

יחן אַת כָּל הַדְבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן. מַלוּ עֲשָׂרֶת הַדְּכָרִים שַבֵּון דִּינֵי מַמוֹנוֹת לִדִינֵי נִפָשוֹת:

יטן הַמִּדְבֶּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא. שֶׁהָיוּ כּוֹ נְחָשִׁים כְּקוֹרוֹת וְעַקְרָבִּים כִּקְשַׁתוֹת:

בבן וַתִּקְרְבוּן אַלִי בְּלְבָם. פְּעַרְבּוּבְיִית, וּלְהַבֶּּן הוּח חוֹמֵר:
"זַתִּקְרְבוּן חַלֵּי בְּל רָחֹשֵׁי בְּעַרְבּוּבְיִית, וּלְהַבֶּּן הוּח חוֹמֵר:
"זַתִּקְרְבוּן חַלֵּי בְּל רָחֹשֵׁי בְּבַעִיכְּם וְזִקְנֵיכָם, וַתְּלִזְשְׁרוּ
הוֹגָיָת, יְלְדִים מְבַבְּדִים מְת בְּיָרְחֹשִׁים לְּלֶבֶת לְבְּעֵיהֶם, חֲבָּלְהוּ בִּשְׁרָחוּ בְּעַבְּיִם הִּשְׁלְחוּם לִּבְּעַיְם, וְלַרִיבָּה הִיְּחָנִים וּשְׁלְחוּם לִּבְּעַיְם, חַבְּיִבְּים וּשְׁלְחוּם לְבַּעַיְם, וְלַרִים הּוֹחֲבִין חָת,
"זַתְּקְרְבּוּן חַלֵּי בְּלְבֶם", בְּעִרְבּוּבְיָה, יְלֶרִים הּוֹחֲבִין חָת,
הַקְּקְנִם וּוְקְנִים הֹּחַבִּין חָת, הַכְּקשׁבוּ אַרָבּי הִישְׁבּין חָּתְּרָ בְּבָּיִבְּיה בְּבִּיבְּיה בְּבִּיבִּיה בְּעַבְּיה בְּבִּיבְּיה בְּבִּבּיִיה הָּתְיבִּיה בְּעִבְּיה בְּבִּבּיים הַיְתְּבִּים הַיְּבְּבִּיה בְּבִּבְּיה בְּבִּבְּיה בְּבִּבְּיה בְּבִּבְּיה בְּבִּיבְּיה הַיִּבְּיה בְּבִּבְּיה בְּבִּיבְּיה הַיִּבְּיה בְּבִּיבְיה הַיִּבְּיה בְּבִּבּיה הַיִּבְּיה בְּבִּיבְּיה הְיִבְּיה בְּבִיבְּיה הַיִּבְּיה הְיִבְּיה הְּבְּבִּיה הְיִיבְּיה הָּבְּיה בְּבִּיה הְיִבְּיה הְּבְּיִבְּיה הְיִבְּיה הְיִבְּיה הְיִבְּיה הְּיִבְּיה הְיִבְּיה הְּיִבְּיה הְיִבְּיה הְיִבְּיה הְיִבְּיה הְּיִבְּיה הְיִבְּיה הְיִבְּיה הְיִבְּיה הְיִבְּיה הְיִבְּיה הְיִבְּיה הְיִבְּיה הְיִבְּיה הְיִבְּבִּים הְיִבְּיה הְיִבְּיה הְיִבְּיה הְּבִּיה הְיִבְּיה הְיִבְּיה הְיִבְּיה הְיִבְּיִיה הְיִבְּיִים הְּבִּיבְּיה הְיִבְּיה הְּיִבְּיִים הְּיִבְּיוּבְּבְּים הִיבְּיִים הְּבִּבְּים הְיִבּיים הְיִבְּיים הְּבִּבּיים הְיִבְּיִים הְּיִבְּיִבְּיִים הְּבִּבְּים הְּעִבְּים בְּיִבְּיִבְּיִים הְּבִּיים הְיִבְּיוּ הְיִבְּיִים בְּיִבְּיִבְּיִים הְיִבְּיִים הְּיִבְּיִים הְּיִבְּיִים הְיִבְּיִים הְיִבְּיִבְּיִים הְּבִּיבְּיִים הְּיִבְּיוּ הִיבְּיִבְּיִבְּיִבְּיים הְּבִּבְּיים הְיִבְּיִים הְּבִּיבְּיִבְּיִבְּיוּים הְעִבְּיִבְּיוּים הְּבִּיבְּיִים הְיבִּיבְּים בְּיוּבְיִים הְּיבְּיִים הְּיבְּיִים הְּבִּיבְּיִים הְּבְּיִים הְּיבְּיִים הְּבְּיִים הְּבְּיִים הְּבְּיוּים הְּבְּיוּים הְיבְּיוּים הְּיוּים הְיבִּיוּים הְּיִים הְּיבְּיוּים הְּיִבְּיוּים בְּיבְּיוּיהְיבִיוּים הְּיוֹית הְיוֹיים הְיִים הְּיִיבְּיוּים בְּיוֹ

- return word to us: The way that we will ascend, and the cities at which we will arrive.
- 23 The matter was good in my eyes; and I took from you twelve men, one man for each tribe.
- 24 They, the men, turned and they ascended to the highlands, and they came until the Eshkol Ravine, and spied it, the land
- 25 They took in their hand from the fruit of the land and brought it down to us; they brought back word to us, and said: The land that the Lord our God is giving to us is good. According to the parallel account in Numbers, after the spies admitted that the land was good, they added other comments which ruined what would otherwise have been a positive report. Thowever, in this speech, Moses is generally not interested in emphasizing private sins. He therefore highlights the positive aspect of the spies' report.
- 26 But despite the positive report, you were not willing to ascend, and you defied the directive of the Lord your God.
- 27 You murmured your complaints in your tents, and you said: In the Lord's hatred of us, He took us out of the land of Egypt, to deliver us into the hand of the Emorites, to destroy us. God is sending us to Canaan only because He wants to destroy us.
- 28 Where are we ascending? Our brethren, the spies, have melted our heart, saying: A people greater and taller than

- we; cities great and fortified to the heavens; and we have also seen the sons of the giants there. We cannot possibly conquer the inhabitants of Canaan.
- 29 I said to you: Do not be intimidated and do not fear them.
- 30 The Lord your God who goes before you, He will make war for you, like everything that He did for you in Egypt before your eyes. You saw in Egypt how God fought for you without any effort on your part. He will continue to battle on your behalf in the future as well.
- 31 In addition to the miracles you witnessed in Egypt, you experienced many wonders in the wilderness, where you saw that the Lord your God bore you as a man would bear his son, with strength, love, and gentleness, in the entire path that you went, until you came to this place.
- 32 But in this matter of conquering the land, which is far less complicated, you do not have faith in the Lord your God,
- 33 who goes before you on the way, to scout for you a place for your encampment with fire that descends by night, to show you the path on which you shall go, and in the cloud by day.
- 34 However, the nation did not listen to Moses, and objected to entering the land. And the Lord heard the sound of your words, and He was enraged and took an oath, saying:
- 35 If any man among these men, this wicked generation, will see the good land about which I took an oath to give it to

Caleb, Joshua, and Moses: The Torah account of the sin of the spies ends with a list of its repercussions. The list begins with the punishment of the children of Israel: "The Lord...was enraged and took an oath, saying: If any man among these men, this wicked generation, will see the good land about which I took an oath to give to your fathers" (1:34-35). It continues with Caleb's reward: "Except Caleb son of Yefuneh, he shall see it and to him I will give the land in which he trod, and to his children, because he followed the Lord wholeheartedly" (1:36). It concludes with Joshua's reward: "Joshua son of Nun, who stands before you, he shall come there; strengthen him, for he shall bequeath it to Israel" (1:38).

The verse that appears in the text between the reward for Caleb and the reward for Joshua presents a difficulty not due to its content but due to its placement. The verse says: "Also the Lord was incensed with me because of you, saying: You too shall not come there" (1:37). Though

the fact that Moses was not going to enter the Land of Israel was already known, its mention in the context of the sin of the spies is surprising. Wasn't the punishment that he would not enter the land administered due to the sin of the waters of dispute? Does it not say: "Because you did not have faith in Me, to sanctify Me before the eyes of the children of Israel; therefore, you shall not bring this assembly into the land that I have given them" (Numbers 20:12)?

The Abravanel explains that despite the plain understanding of this verse, the sin of the waters of dispute was not the reason that Moses was punished; rather, he was punished for his role in the sin of the spies. God commanded Moses to send men to scout the land of Canaan (Numbers 13:2), a command to get a general sense of the land. The people requested: "Let us send men before us, and they will spy the land for us, and they will return word to us: The way that we will ascend, and the cities at which we will arrive" (Deuteronomy 1:22). The request was limited to ascertaining the ideal path to take to the first

city they would conquer. Moses, with the best of intentions, as he was confident in God's promise, added to the mission of the spies and thereby compromised that mission: "You shall see the land, what it is. The people that lives in it, is it strong or is it weak? Are they few or many? What is the land in which it lives? Is it good or bad? What are the cities in which it lives? Is it in camps or in fortifications?" (Numbers 13:18–19). Those questions directed the focus of the spies to the might of the people, the strength of the cities, and the fact that the land devoured its inhabitants. Therefore, it is only natural that Moses' punishment was mentioned in this context.

The Ramban explains that Moses' punishment is totally unrelated to the sin of the spies. Rather, his punishment is mentioned in order to make sense of the verse about Joshua that follows. In order to understand why Joshua would be leading the people into the land of Canaan, it was first necessary to explain that Moses would not be entering the land.

ּוְיָשֶׁבוּ אֹרָנוּ דָּבָּר אֶת־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלֶה־בָּה וְאֵת הֶעָרִים אֲשֶׁר נָבָא אֲלֵיהֶן: וַיִּיטַב בְּעֵינֵי הַדָּבֶר וָאֶקַח מִבֶּם שְׁנֵים עֲשָּׁר אֲנָשִׁים אִישׁ אֶחֵד לַשֵּׁבֶט: וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלָוּ הָהָָרָה וַיָּבָאוּ עַד־נַחַל אֶשְׁכָּל וַיְרַגְּלָוּ אֹנֶה: וַיִּקְחַוּ בְיָדָם מִפְּרֵי הָאֶׁרֶץ וַיּוֹרֶדוּ אֵלֵינוּ וַיָּשָּׁבוּ אֹתָנוּ דָבָר וַיִּאמְרוּ טוֹבָה הָאָֹרֶץ אֲשֶׁר־יהוָה אֱלֹהֵינוּ נֹתֵן לֵנוּ: וִלְא אֲבִיתֵם לַעֲלֻת וַתַּמְדוּ אֶת־פֵּי יהוָה אֶלְהֵיכֶם: וַתַּרְגְנַוּ בְאֲהֲלֵיכֶם וַתְּאמִרוּ בְּשִּׁנְאַת יהוה אֹתְנוּ הְוֹצִיאָנוּ מֵאֶבֶיץ מִצְרֵיִם לְתֵת אֹתְנוּ בְּיַדְ הְאֶמֹרֶי לְהַשְּׁמִידֵנוּ: אָנָה ו אֲנַחֲנוּ עֹלִים אַחֵּינוּ הַמַּפוּ אֶת־לְבָבַנוּ לֵאמֹר עַם גְּדַוּל וָרָם מָבֶּנוּ עָרֵים גְּדֹלְתׁ וּבְצוּרָת בַּשָּׁמֵיִם וְגַם־בְּגֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שֵׁם: וָאֹמֵר אֲלֵכֶם לא־תַעַרְצִוּן וֱלֹא־תִירְאִוּן מֵהֶם: יהוַה אֱלְהֵיכֶם הַהֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם הְוּא יִלְתֵם לְכֶם בְּלֵל אֲשֶּׁר עָשָּה אִתְּכֶם בְּמִצְרָיִם לְעֵינֵיכֶם: וּבַמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתְ אֲשֶׁר נְשְאֲדָ יהוָה אֱלהֶׁיךָ בַּאֲשֶׁר יִשָּׁא־אָישׁ אֶת־בְּגִוֹ בְּכָל־הַדֶּירֶךְ אֲשֶׁר הַלַכְהָּם עַד־בְּאֲכֶם עַד־הַפָּקוֹם הַזֶּה: וּבַדָּבֶר הַזֶּה אֵינְכֶם מַאֲמִינִם בַּיהוָה אֱלְהֵיכֶם: הַהֹלֵךְ לִפְּגֵיכֶׁם בַּדָּרֶךְ לָתִוּר לָכֶם מָקוֹם לַחֲנְתָכֶם בָּאֵשׁ ו לַיְלָה לַרְאִתְכֶם בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ־בָּה וּבֶעָנֵן יוֹמָם: וַיִּשְׁמַע יהוָה אֶת־קוֹל דִּבְרֵיכֶם וַיִּקְצָֹף וַיִּשְׁבַע לֵאמְר: אִם־יִרְאֶה אִישֹׁ בָּאֲנָשִׁים הָאֵלֶה הַדְּוֹר הָרֶע הַזֶּה אֲת הָאָרֶץ הַפּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָתֵת

יש״י

אַן דֶּכֶךְ שָׁאֵין בָּהּ עַקְמִימוּת: וְאֵת הֶעָרִים אֲשֶׁר נָבֹא אֱבִיהָן. תְּחִלָּה לִכְבֹּש:

בגן וַיִּישֵׁב בְּצִינִי הַדְּבָּר. בְּעֵינַ יְלֹח בְּעֵינַ הַשְּקוֹם. וְיִחם
בְּעֵינֵ מֹטֶּה הָיָה טוֹב, לָמֶה הְשָׁרֶה בַּתְּינֵב וֹלְיִה הַעָּרִה בַּתְּינִב וְלֹח בְּעֵינַ הַשְּקוֹם. וְיִחם
שְׁחֹמֵר לַחֲבָרוֹ: מְכֹּר לִי חֲמוֹרְךְ זָה, חְמֵר לוֹ: הַן. נוֹיְרָנוֹ חַבְּּיִה בְּּעָבִירָם אָבְעוֹתְיָ\$ חְמָבְּר לוֹ: הַוֹּ חִבְּיִן בְּלִבּוֹ: בְּעוֹחַ הְּלִבְּיֹ הְשִׁרְיִּה שְׁבָּרִים הַּבְּעוֹתְיּ\$ שְׁבָּר לוֹ: בַּוֹ בְּעוֹת הִיּבְיִים בְּבְּעוֹה שְׁבָּר לוֹ: טוֹ לְמְעוֹיְבוֹ וְחִינִּה הָּבְּים בְּלִבּי, שְׁמֵר לוֹ: טוֹ לְמְעוֹיְרוֹ וְּהָיִה הְּבָּים בְּלִים בְּבָּכוֹי בְּעִבְּה הַּבְּים בְּבְּים בְּבְּים בְּבְּים בְּבְּבוֹי בְּעוֹיִם הִיּח בְּבְּים בְּבְּים בְּבְּים בְּבְּים בְּבְּים בְּבְּים בְּבְּים בִּיוֹתְ לְּדְבִּייְכִם בְּבָּכִם: שְׁצֵים עָשֶּשְׁר בְּשָּבְּר בְּבִים מִעִּרְ הַם בְּבָּכִם: מְנִיִּר לְּרָבְיִים בְּבָּבְם: שְׁצֵים בְּשָּבֶׁר בְּבִים מִעִּיְרָם בְּבָּכִם: מְנִיִּר לְבִיבְּים בְּבִּים מִשְׁרָב בְּיִם בְּבִים מִוֹפוֹ: וְיְרָבְּלִי בְּבִים מִעְּתָה בְּבְים בִּבְּים בְּבִּים בִּבְּים בְּבִּים בְּשְׁבִים בְּבִים מִעְּתָה בְּבָּבִם: מְנִיִּדְ בְּבָּבְם: מְעִרְּה בְּבְּבָּם: שְׁנֵים בְּשְׁבִים בִּים מִּבְּרָה בְּבִּבְּר בְּבִים בְּבִים בְּבִים מִבְּיִב בְּבִים בְּבִים בְּיִבְּר בְּבְּבְּבִים בְּבִיבְּר בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּיִבְּיִים בְּבְּבְּבִים בְּבִּים בְּבִיבְּים בְּבִּיבְ בִּיּים בְּבִּים בּיִים בְּבִים בּיִבְּיִים בְּבְּבְיבִים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּיִים בְּבְּבִים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִּים בְּבִים בְּיִבּים בְּיִבּים בְּבִים בְּבִיבְיִים בְּבִּים בְּיִבּים בְּיִבּים בְּיִים בְּבִיבְּים בְּיִבּים בְּיִבּים בְּיִבּים בְּיִבּים בְּיִבּים בְּבִּים בְּיבִּים בְּבִים בּיבְּיִים בְּבְיבָים בְּיִבּים בְּיבִּים בְּיִבּים בּיּבּים בְּיבִּים בְּבִיבְיבּים בּיּבְּיבִים בְּיבִּים בְּיבִּיבּים בְּיבִּיבְיבְּיבְיב בִּיוֹים בְּיִבּיבְּיבִיבְּיבּים בְּיבִּיבּים בּיבּים בְּיבּיבּים בְּיבּיבּים בּיבּיבּים בְּיבּיבּים בְּיבּיבּים בְּיבִּיבּים בְּיבִּיבְּיבְיבִּיבְּיבּים בְּיבִּיבְיבִּיבְיבָּיבּים בְּיבִּיבְיבִּיבּים בְּיִבּיבְיבּיבּים בְּיִבּיבְּבְיבְּיבּיבּים בְּיבִים בְּיִבְיבְּבִיבְיבְּיבּיִ

בהן וַיּוֹדִדוּ אֵלִינוּ. מַגִּיד שֶׁחֶרֶן יִשְׁרָחֵל גְּבוֹהָה מָכֶּל הַאַרָעוֹת: וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ. מִי הַס שְׁחָמְרוּ טוֹבָתָהּ? יָרוֹשָׁע וְכַלֵּכ:

כון וַתַּמָרוּ. לְשוֹן הַתְּרָסָה, הִתְרַסְתֶּם כְּנֵגֶד מַחֲמֶרוֹ:

כחן **עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בַּשֶּׁמָיִם.** דְּבְּרוּ הַבְּתוּכִים לְשׁוֹן הַבִּחִי:

כטן לא תַעַרְצוּן. לְשוֹן שְבִירֶה בְּתַרְגוּמוֹ, וְדוֹמֶה לוֹ: "בַּעֵרוּן נְחַלִּים" (חיוב ל, ו), לִשְבֹּר הַנָחַלִּים:

לן ילחם לכם. בשכילכם:

לאו ובּמִּדְבֶּר אֲשֶׁר רָאִיתָ. מוּסָב עַל מִקְרָח שָׁלְּמַעְלֶה הַיִּמְנוּ: "כְּכֹל חֲשֶׁר נְשָׁה חִׁתְּכֶּם בְּמִנְרֵיִם" וְעָשָׁה חֹף בַּמִּרְבָּה "חֲשֶׁר רָאִיתָ. מוּסָב עַל מִקְרָח שָׁלְּבָּר בְּמִרְבִּה "חֲשֶׁר רָשְׁא אִישׁ אֶת בְּנוּ. "חֲשֶׁר רָחִית חַשְׁל "זְנִיפַּע מַלְחַך הְחֲלֹהִים הַהֹּלֵך לִפְנֵּע מַלְחַך הְחֲלֹהִים הַהֹּלַך לִפְנֵּע מַלְחַך הְחָלְהִים הַהֹּלַך לִפְנֵּע מַלְחַלָך הְחָלֹהִי הַבּיל וְבְנוֹ לִמְנִת בֹּלְים בּמִנְי מִנְנוֹ לחֹתריו. כֹּיוֹ לִבְּנִי בֹּתוֹ לפניו. בחו לסטים לפניו וחֹהִים בֹּת חֹתריו, נתנו לפניו. בחו לסטים לפניו וחֹהכִים מחֹחריו, נתנו על זרועו ונלחם בהם. כך: "וחֹנכִי תְרגלתי לחֹפִים על זרוערִנו" (הושע יחִ גוּ):

לבו וּבַדֶּבָר הַזֶּה. שָהוּא מַבְּטִיחֲכֶם לַהַבִּיחֲכֶם אָל הָאָרֶן, ״חִינְכֵם מַחַמִּינָם״ בּוֹ:

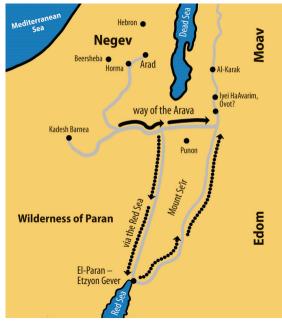
לגן לְרְאֹתְבֶם. בְּמוֹ 'לְהַרְאוֹתְבֶם', וְבַן: "לַנְתֹּתָם הַדֶּרֶך" (מְחַרִּם בו, ז), וְבַן: "לַבְּתָעַ בְּקוֹל תּוֹדֶה" (תַחָּלִם בו, ז), וְבַן: "לַבְּתַעַ בְּקוֹל תּוֹדֶה" (תַחָּלִם בו, ז), וְבַן: "לַלָּבֶרַע לַצִּיד בַּוֹלְתָעוֹל" (מלכים כי ט. טו ועיון רשיי שם):

- your fathers. I will not allow any of these men to see the land,

 36 except for Caleb son of Yefuneh, he shall see it, the land; and
 to him I will give the land in which he trod, and to his children, because he followed the instruction of the Lord wholeheartedly, and provided an accurate description of the land,
 while assuring the people that they could conquer it.
- 37 Also the Lord was incensed with me because of you, saying: Due to your sin, you too shall not come there. Although Moses sinned on a different occasion, 16 he already received a hint in the aftermath of the sin of the spies that he too would not enter the land. 17
- 38 Joshua son of Nun, who stands before you, to serve you, he shall come there; strengthen him, for he shall bequeath it to Jerael
- God addresses the people: And ironically, your children, whom you said would be taken by your enemies as captives and killed, and your young sons, who today do not know how to distinguish between good and evil, they will come there, to the land of Canaan, and to them I will give it, and they will take possession of it.
- 40 Meanwhile you, turn back and travel into the wilderness via the route leading to the Red Sea, as you will wander in the wilderness until you die.
- 41 You answered and you said to me: We sinned against the Lord, we will go up and make war, in accordance with everything that the Lord our God had commanded; and you girded each man his weapons of war, and decided to ascend to the mountain. Alternatively, this means: And you dared to ascend to the mountain, or: And you readied yourselves to ascend to the mountain.¹⁸
- 42 The Lord said to me: Say to them: Do not go up and do not make war, as I am not in your midst, and if you obey Me, you will not be routed before your enemies.
- 43 I spoke to you and told you not to set out to war, reminding you that all your previous victories were achieved only through divine assistance, not your own military power; but you did not heed, and you defied the directive of the Lord, and you intentionally ascended to the mountain.
- 44 The Emorites, who live on that mountain, came out toward you, and pursued you, as bees would do, and they beat and broke¹⁹ you in Se'ir until Horma. The Emorites surrounded you like a swarm of bees, leaving no avenue of escape. This place was later called Horma, in commemoration of the destruction [hurban] that occurred there.

Swarm of bees

Circling of Mount Se'ir

- **45** You returned and wept before the Lord, in regret for your sins, begging for forgiveness and mercy; but the Lord did not heed your voice, and He did not listen to you.
- 46 You lived in Kadesh many days, like the days that you lived there.
- 2 1 We turned and we traveled back into the wilderness via the Red Sea, as the Lord spoke to me; and we circled Mount Se'ir

לַאֲבֹרֵתִיכֶם: זוּלָתִי כָּלַבַ בֶּן־יְפָנֶה הַוּא יִרְאֶׁנָה וְלוֹ־אָתַּן אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דְּרַךְ־בֶּה וּלְבָנֵיו זַעַן אֲשֶׁר מִלֵּא אַחֲבִי יהוְה: גַּם־בִּי הִתְאַנַף יהוֹה בִּגְלַלְכֶם לֵאמִר גַּם־אַתָּה לְאִ־תָבָא שֶׁם: יְהוֹשָׁעַ בִּן־נוּוֹ הָעַמֵר לְפָנֶיךָ הְוּא יָבֹא שַׁמַה אֹתוֹ חַזִּׁק בִּי־הְוּא יַנְחָלֶנָה אֶת־יִשְׂרָאֵל: וְטַפְּכֶם אֲשֶּׁר אֲמֵרְתֶׁם לְבַז יִהְיֶה וּבְנֵיכֶּם אֲשֶּׁר לֹא־יָדְעַוּ רביעי הַיּוֹם טָוֹב וָרָע הֵפָּה יָבָאוּ שֻׁפָּה וְלָהֶם אֶתְנָבָּה וְהֵם יִיִרְשְׁוּהָ: וְאַתֶּם פְּנִוּ לָכֶם n ּוֹסְעִּוּ הַמִּדְבֶּרָה דֶּרֶךְ יַם־סְוּף: וְהַעֲנַוּ ו וַהְּאִמְרָוּ אֵלֵי חָטָֿאנוּ לַיהוה אַנַחנוּ ַנַעֲלֶהֹ וְנִלְחַׁמְנוּ כְּכָל אֲשֶׁר־אָוָנוּ יהוָה אֱלֹהֵינוּ וַתַּחְגְּרוּ אֵישׁ אֶת־כְּלֵי מִלְחַמְתֹּוֹ וַתָּהֵינוּ לַעֲלְוֹת הָהָרָה: וַיֹּאמֶר יהוֹה אֵלֵי אֱמַר לָהֶם לָא תַעֲלוּ וְלָא תַלַּחֲמֹוּ כִּי אֵינֶנִי בְּקְרְבְּכֶם וְלֹאֹ תִּנְגְפֹּוּ לִפְנֵי אִיְבִיכֶם: וְאַדַבֵּר ּוְלָאׁ שְׁמֵעְתֶם וַתַּמְרוּ אֶת־פֵּי יהוֹה וַהָּזֶדוּ וַתַּעֲלִוּ הָהֶרָה: וַיִּצֵא הָאֱמֹרִי הַיֹּשֵׁב בָּהַר הַהוּא לִקְרַאתְכֶּׁם וַיִּרְדְּפֵּוּ אֶתְכֶּם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשֶּׁינָה הַדְּבֹרֵים וַיַּבְּתוּוּ אֶתְכֶּם עַד־חָרְמָה: וַתָּשָׁבוּ וַתִּבְכָּוּ לִפְנֵי יהוֶה וְלְאֹ־שָׁמַע יהוה בְּקַלְּכֶּם וְלְאׁ הָאַזִין אַלִיכֵם: וַתַּשִּׁבְוּ בִקְדֵשׁ יָמִים רַבִּים כַּיָמִים אַשֵּׁר יִשַּׁבְתָּם: וַגַּפּן וַנִּפַע הַמִּרְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם־סוּף בַּאֲשֶׁר דִבֶּר יהוָה אֵלֵי וַנָּסָב אֶת־הַר־שֵּׁעִיר

רש"י

״בַּנָמִים חֲשָׁר יְשַׁבְּתֶּים״ בִּשְׁלֶר הַמַּפְשְׁעוֹת, וְהֵם הָיוּ שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שְׁנָה, תְשַׁע עָשָׁרָה מֵהֶם עַשׁוּ בְּקְדֵשׁ וּתְשַׁע עָשְׁרֵה שָנָה הוֹלְכִים וּמְטֹרָפִים וְחָזְרוּ לְקַדָּט, כְּמוֹ שֻׁנָּחֲמֵר: ״וַיְנַעֵּם בַּמִּוְבָּר״ (נמדכר לב, ת). בָּךְ מָצֶחֹתִי בְּסֵדֶר עוֹלָם (פרק ח):

או גַּגַּפַע הַמִּדְבֶּרָה. אַלּוּ לא חָטְאוּ הָיוּ עוֹבְּרִים דְּבֶּרָה. אַלּוּ לא חָטְאוּ הָיוּ עוֹבְּרִים הָה בַּה בַּעִיר לְּבָּלְם בְּלָחָבְן מִדְּרוֹמוֹ לְצִפוֹנוֹ, וּבְּשְׁבִיל שָׁקְלְּחְלוּ הִפְּעֶרְ לְצִד הַמִּיְבֶּר שָהוּא בֵּין יַם סוּף לִדְרוֹמוֹ שָׁל הַה שַּׁעֵרָ בְּמָחְבָּוֹ הְּלְבוּ אָבָל דְרוֹמוֹ מִן הַמְּעַרְב לַמִּוֹרֶח דְּרֶךְ דְּצִיחְתְן שַּׁבִּיר, מִשְּׁם הַיוּ מִשְּׁם הַיוּ בְּמִּקְצוֹע דְּרוֹמִית מַעֵּרְבִית, מִשְּׁם הַיוּ

לוו אֲשֶׁר דָּרַךְ בָּה. חָבְרוֹן, שָׁנֶחֻמַר: ״וַיָּכֹּיוֹ עַד חָבְרוֹן״ (כמדכר יג, כב):

לזו התאנף. נתמלח לגו:

מו בְּנוּ לֶבֶם. טְמַרְתִּנ לְהַעֲבִיר חָתְּכֶס דָּנֶדְ רֹחַב חָנֶץ אֲדֹוֹם לְצֵד צְפוֹן לִבְּנֵם לָחָרֶן, קְלִקְלְתָּם וּצְרַמְתֶּס לְכֶּס עבוב: בְּנוּ לֶבֶם. לַחַחוֹרֵיכָם, וְתַלְבוּ בַּמִּדְבָּר לְצֵד יֵם סוּף, שָהַמִּדְבָּר שָׁרִיּוּ הוֹלְבִים פּוֹ לִדְרוֹמָה שֶׁל הֵר שַׁעִיר הָיָה, מַבְּסִין בֵּין יַם סוּף לְהַר שַׁעִיר, עַתָּה הִמְּסְכוּ לְצֵד הַיֶּם וּתְּסַבְּבוּ חָׁת הַר שַׁעִיר בֶּל דְּרוֹמוֹ מִן הַמַּעֲבָר לְצֵד הַיֶּם וּתְּסַבְּבוּ חָת הַר שַׁעִיר בֶּל דְּרוֹמוֹ מִן הַמַּעֲבָר.

מאו וַ**תָּהִיגוּ. לְשׁוֹ**וְ: ״הָנֶנּוּ וְעָלִינוּ אָל הַמֶּקוֹם״ (כמדכר יד, מ), זֶה הַלָּשוֹן שָׁחֲמֵרְתָּם, לְשׁוֹן הַן, כְּלוֹמֵר נִוְדַּמַּנְתֶּם: מבו לֹא תַעֵּלוּ. לֹז עַלַנָּה תְּהָז לַכֵּם חַלַּזִּ דִיִּדָה:

מרו בַּצֵשֶׁר תַּשֲשֶׂינָה הַדְּבֹרִים. מַה הַדְּכּוֹלָה הַוּאֹת בְּשֶׁהָיאׁ מַבָּה אָת הָאָדֶם מִנֵּד מֵתָה, אַף הָם בְּשֶׁהָיוּ נוֹצֵעִים בַּכָם מִנִּד מֵתָכ:

מהו וְלֹא שָׁמַע ה׳ בְּקֹלְכֶם. בִּנְיָכוֹל עֲאַיתֶם מִדַּת רַחֲמֶיו פִּאַלוּ אֲכַוְרִי:

מון וַהַשְּׁבוּ בְקָבשׁ יָמִים רַבִּים. תְּשַׁע עֶשְׂרֵה שָׁנָה, שֶׁנֶּחְמַר:

many days. For years, we stayed in the region of Mount Se'ir, and we did not travel in the direction of Canaan until the generation that left Egypt had died out.

Moses' Speech Continues: Confrontations Lands on the Eastern Side of the Jordan River

DELITERONOMY 2:2-3:22

Moses continues to summarize the past, turning next to recent events that most of his audience would remember: The abstention from war against nations that are considered family relations of the children of Israel, namely Edom, Amon, and Moav, as well as the military victories over the two Emorite kings. Toward the end of the section, Moses

describes how he apportioned the land on the eastern side of the Jordan River to certain tribes and families, after which he blesses Joshua and encourages him for the upcoming conquest of the territory on the western side of the Jordan.

This is a new context for such words of encouragement. Although Moses took the nation out of Egypt and led them through the wilderness for many years, his comments gain extra credibility from his recent conquest of two powerful kings and his division of land to a portion of the nation. Even if the full vision for the future has yet to be realized, Moses has fulfilled part of it. Consequently, he emphasizes the details of his military victories as well as the conquest of the region and its settlement as a model for the nation's wars after it crosses the Jordan.

- Fifth 2 After a long time had passed, the Lord said to me, saying:
- **3 Enough for you circling this mountain,** Mount Se'ir, and staying in the same region all the time. After all this aimless wandering, **turn you** to a specific direction, **to the north.**
 - 4 Command the people, saying: You are passing through the border of your brethren the children of Esau, who live in Se'ir; they will be afraid of you, because you are a great nation, and even so, you shall be very careful.
 - 5 Do not provoke them, for I will not give you even the tread of the sole of a foot from their land, because I have given Mount Se'ir to be an inheritance to Esau. Esau was granted Mount Se'ir as his portion of God's promise to Abraham and his family.²⁰ In the future, this territory will revert to its true permanent owner, the nation of Israel. However, for the moment it will remain in the possession of the descendants of Esau, and Israel was prohibited from taking any part of it.²¹
 - 6 Consequently, in order to eat, you shall purchase²² from them food with silver, and eat; and also water you shall purchase²³ from them with silver, and drink.
 - 7 For the Lord your God blessed you in all your handiwork; He has known what you required²⁴ in your walking through this great wilderness, these forty years the Lord your God has been with you; you have not lacked anything. Since you were isolated from civilization and commerce in the wilderness, and your needs were provided for by God, you did not require money. Now you can spend the money that you possess.²⁵

- 8 We passed from our brethren the children of Esau, who live in Se'ir, from the way of the Arava, from Eilat and from Etzyon Gever, which is next to Eilat, and we turned northward and passed via the wilderness of Moav. In the Bible, of all the nation, only the children of Esau are called the brethren of Israel, ²⁶ as they are the Israelites' closest family; no other nation is referred to by this term. Here this family relationship is mentioned in support of the admonition against threatening the territory of Esau.
- 9 The Lord said to me: Do not besiege Moav, and do not provoke war with them, as I will not give you from his land a possession; because to the children of Lot I have given the region of Ar, in Moav, as a possession.
- 10 Here, the chapter records some pertinent details from the distant past: **The Emim**, a nation or tribe, perhaps so named because it engendered fear [eima] in others, **dwelt there previously**, in the land currently inhabited by Moav; a **people great**, **numerous**, and tall, like giants.
- 11 Refaim, ^B another ancient people, would also be regarded as giants; but the Moavites, whose language was similar to Hebrew, would call them Emim, because they aroused fear [eima].
- 12 The chapter similarly notes: In Se'ir the Horites lived previously, and the children of Esau took possession from them and they destroyed them from before them, and dwelled in their place, as Israel did to the land of its possession, the land of Sihon and Og, which the Lord gave to them. The

BACKGROUND

2:11 | **Refaim:** Only fragments of information remain about this ancient people. The Torah's historical descriptions of this and other nations, and its mention of how they were known to the other nations in the region, serve to clarify that these were not mere figments of the

imagination or mythical characters, but real peoples who played a role in the history of the region. Furthermore, the depiction of these nations is designed to prevent future generations of Israel from considering their own possession of the land as unquestionable, as it is stated:

"I destroyed the Emorites from before them, whose height was like the height of cedars and who were strong as the oaks; I destroyed his fruit from above and his roots from below" (Amos 2:9).

וַיִּאמֶר יהוָה אֵלַי לֵאמְר: רַב־לָבֶּם סְב אֵת־הָהָר הַזֵּה חמישי ימים רבים: ּפִּנִוּ לַכֵּם צַפְּנָה: וָאֶת־הָעָםֿ צַו לֵאמה אַתֶּם עִבְרִים בִּגְבוּל אֲחֵיכֶם בְּנֵי־עֵשְּׁו ַהַיִּשְׁבָים בְּשֵׁעֵיר וְיִירְאַוּ מִבֶּּם וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד: אַל־תִּתְגַּרוּ בָּם בִּי לְא־אָתַן לַכֵם מֵאַרְצָּׁם עַד מִדְרַךְ כַּף־רָגֶל בִּי־יְרָשְׁה לְעֵשָּׁו נָתַתִּי אֶת־הַר שֵׁעִיר: אַכֶּל תִּשְּׁבְּרַוּ ַמֵאִתָּם בַּבֶּפֶף וַאֲבַלְתֶם וְגַם־בַּיִם תִּכְרָוּ מֵאִתַּם בַּבֶּפֶף וּשְׁתִיתֶם: כִּיֹ יהוֹה אֱלֹהֶיךָ בַרַכְּלָ בַּעָשֵׁה יָדֶּדְ יָדַע לֶכְתְּדֶּ אֶת־הַמִּדְבֶּר הַגָּדִל הַזֶּה זֶה ו אַרְבָּעִים שָׁנָה יהוַה אֱלֹהֶיךָ עִפָּּוֹךְ לָא חָסַרְתָּ דָּבֶר: וַנַּעֲבֿר מֵאֵת אַתֵינוּ בְנֵי־עֵשָּׁו הַיְּשְׁבִים ּבְשַׂלִּיר מִדֶּּרֶךְ הָעֲרָבָּה מֵאֵילַת וּמֵעֶצְיוֹן גָּבֶר ונפן ונעבר דרך מדבר מואָב: וַיּאמֶר יהוֹה אֵלַי אַל־הָּצַר אֶת־מוֹאָב וְאַל־הִתְגַר בֶּם מִלְחָמֶה בִּי לְאֹ־ אַהֵּן לְדַ מֵאַרִצוֹ יִרָשָּׁה בֵּי לִבְנִי־לוֹט נָתַתִּי אֶת־עֶר יְרָשָׁה: הָאֵמִים לְפָנִים יִשְׁבוּ בָה עַם גַּרוֹל וָרֵב וַרָם כַּעַנַקִים: רָפָאֵים יָחַשִּׁבוּ אַף־הֶם כַּעַנַקִים וָהַמְּאָבִים יִקראִוּ ַלָהֶם אֵמִים: וּבְשֵּעִיר יָשְבִוּ הַחֹרִים לְפָנִים וּבְנֵי עַשֵּׁו יִירָשׁוּם וַיַּשְׁמִידוּם מִפְּנֵים לְ ַוַיֵּשְׂבָוּ תַּחְתֵּם כַּאֲשֶׁר עָשָׁה יִשְּׁרָאֵׁל לְאֶׁרֶץ יְרָשָׁלוֹ אֲשֶׁר־נָתַן יהוָה לָהֶם:

>">>>

הוֹלְכִים לְצַד הַמִּזְכָח: וַ**נָּסָב אֶת הַר שֵּׁעִיר.** כָּל דְּרוֹמוֹ עַד חָבָן מוֹחַב:

גן בְּנוֹ לֶבֶם צָפְנֶה. סְבּוּ לֶבֶם לְרוּחַ מִוְדְחִית מֵן הַדְּרוֹם לַצָּפוֹן בְּעֵיכֶם לַצָּפוֹן, נִמְלְחוּ הוֹלְנִים חָׁתְ רוּחַ מִוְדָחִית, וֹזָהוּ שָׁצָּחֲמֵר: "זַיְבֹּה מִמִּוְרַח שָׁמֶשׁ לְּחָבֶן מוֹחָב" (שופטים וֹזִים: מִים:

דן וְנִשְׁמֵרְתֶּם מְאֹד. וּמַהוּ הַשְּׁמִירָה? ״חֵׁל תִּתְגָּרוּ כָּס״ (להלן פסוק ה):

הו עד מְדְרַךְ בַּרְרָבֶּל. (חֲבִלּוּ כְּדֵי מִדְרַךְ בַּךְ כְּבֶל), [בְּלוֹמֵר חֲבְלּוּ דְּרִיפַת הָרָבֻל חִינִי מַרְשָׁה לְכָם לַעֲבֹר בְּחָרְטָם שְׁלֹּחׁ בִּּלְשׁוּת – רבינו שמעיה העיד: "רבי צוה להגיה"]. וּמִלְרָשׁ חַאֲבָה, עַד שָׁבְּלוֹחׁ יוֹם דְּרִיפַת כַּף רָגַל עַל הַר הַאַּתִנם, שַׁבַּחָמֵר: "וְעַמָּדוּ הַגְּלִיוּ" וְגוֹי (וכריה יד, ד): יְרַשָּׁה רְּעֵשָׁוּ. שַׁבַּחָמֵר: "וְעַמָּדוּ הַגְּלִיוּ" וְגוֹי (וכריה יד, ד): יְרַשָּׁה רְּעֵשָׁוּ.

מַאַּבְרָהָם. עֲשָׁרָה עֲמָמִים נֶתַתִּע לוֹ, שִּבְעָה לָבֶם, וְקַינִי וּקְנִיּי וְקַדְמוֹנִי הֵן עַמוֹן וּמוֹחָב וְשַׁעֵיר, אַחַת מֵהָם לְעַשָּׁו, וְהַשָּׁנֵים לִבְנֵי לוֹט בִּשְּׁכִר שֶׁהָלֵךְ אִיּתוֹ לְמִעְרֵים וְשְׁתַּן עֵל מֵה שַּהֵיָה אוֹמֵר עַל אִשִּׁתוֹ אֲחוֹתִי הִיאֹ, לְפִיכָךְ עֲשָׁאוֹ בִּבְנוֹ:

ון **תִבְרוּ.** לְשׁוֹן מִקָּח, וְבֵן: ״חֲשֶׁר בָּרִיתִי לִי״ (כראשית נ, ה). שַבֵּן בָבַרַבֵּי הַיָּם קוֹרִין לִמְבִירָה בִּירַה:

זו בִּי ה׳ אֱלֹהֶיךְ בַּרַכְרָ. לְפִיכָךְ לֹּח תִּכְפּוּ חָת טוֹבָתוֹ
 לְהַרְחוֹת בְּחִבּוֹ חֻתָּם עֲנִיים, חֻבָּּח הַרְחוֹת בַּיְמָכֶם עֲבִירִים:

חו **וַגַּפֶּן וַנַּעֲבֹר.** לְצֵד צָפוֹן, הָפַכְנוּ פָּנִים לַהֲלֹךְ רוּחַ מזרחית:

טן וָאֵל תִּתְגָּר בָּם. ליז אָסַר לָהֶם עַל מוֹאָב אָלֶּי מִלְחָמָה, אֲבֶל מְיָרְאִים הָיוּ חוֹתָם וְנְרְאִים לָהֶם בְּשָׁהֵם מִוַּיָנִם, לִפִּיכָךְ כִּתִיב: "וַיַּגַר מוֹאָב מִפְּנֵי הַעָּם" (כמדכר כב,

ג) שָׁכִיי שֹוֹלְלֵים וּבּוֹזְזִים חֹוֹתֶם. חֲבֶל בִּבְנֵי עֲמוֹן נָחֲמֵר: "וְחַל תִּתְנֶר בְּם" (כֹּהלן פסוק יש), שום גַּרוּ, בִּּשְׁכֵּר צְנִיעוּית חָפְּכִירְה עַל חָבִיהָ כְּמוֹ שֻׁעָשְׁתָה הַבְּּכִירָה חָפְּכִירָה שַׁלְחָלָה שָם בִּנִּה מוֹחָב: ער. שם הַמּדִינָה:

לבלית לפני בל לואי. חלקה סבור של לכן לפלים
 הבלית לפנים (ברחשית טו, כג, לפי שקחמים שחקם לפלים לפלים (ברחשית טו, כג, לפי שקחמים שחקם לפלים להלים לפלים לפלי

יא-יבו דְבָּאִים יַחֲשְׁבוּ וְגוֹ׳. רְפַחִים הָיוּ נָחְשְׁבּוּ חוֹתֶם חַמִּים, בַּעֲנָקִים הַנּקְרָחִים רְפָחִים, עַל שִׁם שְׁבָּל הַרּוֹחָה חוֹתֶם יָדְיוֹ מִתְרַפּוֹת: אֲמִים. עַל שֵׁם שְׁחִימָתם מְשֶׁלֶת עַל הַבְּרִיוֹת. וְבָן: "וּדְשַׁעֵיר יָשְבּוּ הַחֹרִים" וּנְתַתִּם לְבָּנִ עַשָׁו: יִיִּרְשׁוּם. לְשׁוֹן הוָה, בְּלוֹמֵר נָתַתִּי בָּהֶם כֹּח שְׁיִהִיּי מוֹרִשִים חוֹתֵם וְהוֹלְכִים:

- children of Esau did not entirely destroy the Horites, as they intermingled with them. ²⁷ The children of Esau were the de facto rulers of Se'ir, while the Horites cooperated and maintained cordial relations with them.
- 13 Now that you have approached the Land of Israel, rise, and cross the Zered Ravine. This ravine was perhaps named for its trees or shrubbery [zeradim]. And we crossed the Zered Ravine. This was the point of transition from the Israelites' wandering in the wilderness to their arrival at the border of the Promised Land.
- 14 The days that we went from Kadesh Barnea, until we crossed the Zered Ravine, were thirty-eight years, as we waited until the demise of the entire generation, all those who had been counted in the first census as the men of war, males who were between ages twenty and sixty at the time. Eventually, all those men passed away from the midst of the camp, as the Lord swore to them.
- 15 The hand of the Lord, divine intervention, was also among them, to destroy them from the midst of the camp, until their demise. Thirty-eight years would not have been enough for them all to die of natural means, and therefore God accelerated the process.
- 16 It was when all the men of war concluded to die from among the people, that the great journey to enter the land began, as
- 17 the Lord spoke to me, saying:
- 18 You are passing today the border of Moay, Ar;
- 19 you will approach opposite the children of Amon; do not besiege them and do not provoke them to battle, 29 as I will not give you from the land of the children of Amon as a possession; because to the children of Lot I have given it as a possession, in Abraham's merit.
- 20 It, too, the land of the descendants of Amon, is considered a land of Refaim, as Refaim lived in it previously, and the Amonites call them, those people, Zamzumim.
- 21 The lands on the eastern side of the Jordan River were once

- populated by the Refaim, who were a people great, and numerous, and tall as the giants; but the Lord destroyed them, ^D the Refaim, from before them, the Amonites, the descendants of Lot, and they took possession from them, and settled in their place,
- 22 as He did for the children of Esau, who live in Se'ir, that He destroyed the Horites from before them and they took possession from them, and settled in their place until this day. Since Canaan serves as a crossing point for other regions, there have always been nations that spoke different languages, living in close proximity to this land. Like the Refaim, the Horites, who were apparently originally from Asia Minor, lived on the eastern side of the Jordan River until the arrival of the descendants of Esau.
- 23 Similar to the previous verse, this verse is not directly related to the narrative at hand, as it describes ancient demographic and historical shifts. As for the Avim, who lived in unwalled cities until Gaza, a coastal region in the southern part of the land, Kaftorim, who emerged from Kaftor, the island of Crete, destroyed them, and settled in their place. The Philistines, who settled this coastal area, were descendants of the Kaftorim. The coastal area is not directly related.
- 24 After this historical and geographical description, God commands: Rise, and travel, and cross the Arnon Ravine; see, I have placed Sihon, king of Heshbon, the Emorite, and his land in your hand; begin taking possession, and provoke war with him. The Edomites, descendants of Esau, and the Moavites and Amonites, descendants of Lot, came from the same family as the patriarchs of Israel. Due to the oath to Abraham and his family, these nations also inherited portions on the eastern side of the Jordan River. Consequently, the children of Israel were warned not to attack them. However, this warning does not apply to Israel attacking other nations, and therefore the children of Israel were permitted and commanded to begin inheriting the land of Sihon.

2:21| **The Lord destroyed them:** Even many years after these large men had ceased to exist, their very mention was enough to instill fear in people. It is unclear how numerous the Refaim were, and it is possible that in actual fact they were not exceptionally powerful. After all, they were destroyed by people who were physically

far smaller than they were. However, perhaps they were destroyed because they were scattered over a large area (see verse 11; Numbers 13:33, 21:34).

2:23 Destroyed them, and settled in their place: In contrast to the conventional wisdom of ancient times, that all peoples are set in their

places, the Torah emphasizes that God moves nations and kingdoms. Not only does Israel, with its unique mission, undergo travels, but also other nations are transported from place to place. Their ability to remain settled in one region depends upon the grace of God (see Amos 9:7–9).

עָּהָה קָמוּ וְעִבְרוּ לָכֶם אֶת־נַחַל זֶרֶד וַנַּעֲבִר אֶת־נַחַל זֶרֶד: וְהַיָּמִים אֲשֶר־הָלַכְנוּ וּ
מִקְּרֵשׁ בַּרְנַעַ עַרְ אֲשֶׁר־עָבַּרְנוּ אֶת־נַחַל זֶרֶד שְׁלְשִׁים וּשְּמֹנֶה שָׁנֶה עַרְהּלַבְנוּ הַּהַּוֹר הָבְּיִבְי וּהְיּה בְּשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנֶה עַדְרּהֹם כְּלִּל הַ הַבְּיוֹר בְּבָשִׁר נִשְּבַע יהוְה לָהֶם: וְגַם יִד־יהוֹה הַ הְיִרָה בְּם לְהָמֵּם מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֵה עַדְרָבְּהְ מֵּשֶׁר נִשְּבַע יהוֹה לָהָפֵּ מִקּרֶב הַמַּחְנֵה עַדְ הָמֵּם: וְיִהִי כַאֲשֶׁר־בִּמִּוֹ כְּלִיבְּהָ הָשְּׁרִי: אֲהָה עֹבֵר הַיִּוֹם הַיְּשְׁבִּר הָשָּה בְּי לְבְנֵי עַמוֹן אֵל־הְצְבֶּר וְשָׁה: אֶרֶץ־רְפְּאִים יִיִּבְרָב הְשָׁבוּ וְבְּבָּר הְנְשְׁבִי וְבְּבְּלִים וְהָעֲמִה אַרְיבְּהָוֹ לְבְיִי עַשְׁוֹ לְדָ יְרָשָׁה בִּי לְבְנִי עְמִּוֹן אֵל־הְצְבֶים וְאָיִרְשָׁם וַיִּיְשָׁה: אֶרֶץ־רְפְּאִים יִשְׁבוּר הְשְׁבִיי וְבְּבְרֹי וְבְּבְרִי מְשְׁבוּי בְּבְּבְיִם וְהְעֵמִּי וְבְיִבְיִם וְיִיִּשְׁהוֹ לְבָּי יִבְיְשְׁהִ וְבְּבְּיִם וְיִיִּבְשָׁם וַיִּיְשְׁהִי וְבְבִּי וְשְׁבִּי וְבְּבְנִים וְהְנִבְיְיִבְ וְבְּיִם וְבְּיִבְיִם וְיִישְׁבִי וְבְּבִיי וְבְּבוֹי וְבְיְרִים עֵד־עִיְהִ בְּנִים וְיִישְׁבִי וְבְּיִים וְבְּשְׁבִיי וְבְּבְיִים וְיִישְׁבִי וְבְּשְׁיוֹ הְשָּבִיוֹ בְּשְׁבִיים וְהְיִשְׁבְּים וְיִישְׁבִים וְיִישְׁבִי וְבְּיִים וְבִייִם עִיִּי וְבִיוֹם בַּיְיִים הְיִישְׁבִי וְבְּיִים וְבְּיִים וְבִייִם עַדְּיִבְיִים עִיִים וְיִישְׁבִי וְתְּשְׁבִי תְּשְׁבִי וְבְּבְיוֹם הַאָּמִיים: קְנִים הְּשְׁיִים וְמִישְׁבְי וְשְׁבְיוֹם הַאָּבְיוֹם הַאָּבְיוֹם הַאְשְּרִי וְשָּבְיוֹ בְּיִבְיִים וְיִישְׁבְיוֹם הְיִישְׁבִיים הְיִישְׁבִיים הְבִּיוֹם בְּבִיתְיִם בְּיִים בְּיִים וְיִישְׁבְּיוֹ וְשָּבְיוֹ וְשְׁבְּוֹי וְבְּבְיוֹם הְעִיּבְיוֹם הְנִישְׁבְיוֹ וְשְּבְבוֹי וְשְּבְבוֹי וְבְּבְיוֹם בְּבְיוֹם בְּיִים וְנִישְׁבְיוֹם הְיִישְׁבְיוֹ וְבְיבוּים בְּבְיוֹים בְּיִישְׁבְּיוֹ וְבְבְיוֹם בְּיִים וְיִישְׁבְיוֹים בְּיִים בְּבִייִים בְּבְיּבְיוֹ מְּבְיוֹ וְשְׁבְּבוֹי וְבְיוֹים וְבְיּבְיוֹים בְּבְּבְיּבְיוֹ וּבְיְיִים בְּבִּיְישְׁבְּי בְּיִים בְּיוֹים וְיִיבְיוֹים בְּבְיוֹים וְבְיוֹבְיוֹי בְּבְּי בְּבְיּבְיוֹי וְיְבְבְּים בְּיבְיוֹי בְּיִים בְּיבְיוֹי בְּבְיוֹי

רש"י

טון הָיְתָה בָּם. לְמַהַר וּלְהָמֶם בְּתוֹךְ אַרְבָּעִים שָׁנָה, שָׁפֹּׁח אַרִמוּ לְבַנִיהִם עוֹד לָהתעבּב בַּמִדבַר:

טז-יוו וְיְהִי בַּאֲשֶׁר תַּמּוּ וְגוֹ׳ וְיִדְבֵּר הַ׳ אֵלִי וְגוֹ׳. חֲבֶּל מִשְׁלוּהַ הַמְּכָגְלִים עַד בְּאֹן לֹא נֵחֲמֵר ׳ וְיִדְבֵּר׳ בְּבָּכְשָׁה זוֹ חָבְּׁל יַנִיאֹמֶר׳, לְלַמִּדְךָ שָׁבְּל שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה שָׁהָיוּ יִשְׁרָחֻל טְוּפִים, לֹא נִיְיְיַחָד עַמּוֹ הַדְּפּוּר בִּלְשוֹן חְבָּה פָּנִים חְל בְּיִי וְיִשׁוּב, לַלְמִּדְךַ שְׁחִין הַשְּׁכִינֵה שוֹרָה עַל הַנְבִּיחִים חָלֵּאֹ וְיִשׁוּב, לַלְמִדְךַ שְׁחִין הַשְּׁכִינֵה שוֹרָה עַל הַנְבִּיחִים חָלֵּאֹ

בִּסְבִיל יִשְׁרָחֵל: אַנְשֵׁי הַבִּוּלְחָטֶה. מִבֶּן עֲשְׁרִים שָׁנָה הַיּוֹנְחִים בַּצָבָח:

יח-יטן אַתָּה עָבֵר הַיּוֹם אֶת גְבוּל מוֹאָב. אָל ׳מוּל בְּנֵי עַמוֹן, מִבָּחֹן שַׁחָרֶן עַמוֹן לַנַד עַפוֹן:

בו אֶרֶץ רְפָּאִים הַחָשֶׁב. אֶרֶן רְפָּאִים נָחָשֶׁר. אֶרֶן רְפָּאִים נָחָבֶּל
 לְפִי שָׁהֶרְפָּחִים יָשְׁבּוּ בָּה לְפָנִים, חֲבֶל לֹי זוֹ הִיחֹ שֶׁנָתַתִּי לֹחברהם:

ללים פֿפֿעוֹבִים וֹיִשְׁמִיגוּם וֹהָשָׁמִי מַנְם הַלְּהָם פֿפֿעוֹבִים וֹיִשְׁמִיגוּם וֹהָשָׁמִי מַנְטִמָּט וֹתְּבְּשָׁי חַשְׁמַ הַשְׁמַנְים כִּפְּעוֹבִים וִיִּשְׁמִי צִיּוּ וּמִפְּתִּ הַשְּׁבּוּתִּי שְׁרָגָם מִנְּצָם, וְשַׁבְּחִיתִּ הַלְּשָׁמִים הַעָּהָדִי וֹיִשְׁשְׁבִים בַּשְׁבּוּתִי שְׁבָּאָמִם הַעָּיל בגו וְשָׁמִּים הַם נָּחָשָׁבִים בַּשְׁבִּים הַיִּאָבׁים הַבְּשִׁמָּח הַבְּי בגו וְשָׁמֵּים הַם נָּחָשָׁבִים בַּחַבֵּים בְּחַבִּים בַּחַבִּים הַבְּשַׁבִּים הַבְּיִּמְבִים הַבּיּבִים בַּחַבִּים בַּחַבְּים בַּחַבְּיבִים בַּחַבְּיבִים בַּחַבְּיבִים בַּחַבְּיבִים בַּחַבִּים בַּחַבִּים בְּעַבְּיבִים בְּעַבְּיבִּים בְּעַבְּיבִּים בַּחַבְּיבִים בְּעַבְּיבִים בְּעַבְּיבִּים בְּעַבְּיבִים בְּעַבְיבִּים בְּעַבְּיבִּים בְּעַבְּיבִּים בְּעַבְּיבִּים בְּעַבְּיבִים בְּעַבְּיבִּים בְּעַבְּיבִּים בְּעַבְּיבִּים בְּעַבְּיבִים בְּעַבְּיבִים בְּעַבְּיבִים בְּעַבְּיבִּים בְּעַבְּיבִים בְּעַבְּיבִים בְּעַבְּיבִים בְּעַבְּיבִים בְּעַבְּיבִים בְּעַבְּיבִים בְּעַבְּיבִּים בְּעַבְּיבִים בְּעַבְּיבִים בְּעַבְּיבִּים בְּעַבְּיבִים בְּעַבְּיבִים בְּעַבְּיבִים בְּעַבְּיבִּים בְּעַבְּיבִּים בְּעַבְּיבִּים בְּעַבְּיבִים בְּעַבְּיבִים בְּעַבְּיבִּים בְּעַבְּיִבִּים בְּעַבְּיבִים בְּעַבְּיבִים בְּעַבְּיבִּים בְּעַבְּיבִּים בְּעִבְּיבִּים בְּעַבְּיבִּים בְּעִבְּיִבּים בְּעַבְּיבִּים בְּעִבְּיִּבּים בְּעַבְּיִּבִּים בְּעַבְּיִבּים בְּעִבְּיִבּים בְּעִבְּיִּבְּיִּבּים בְּעַבְּיִבּים בְּעִּבְּיִים בְּיִּבְּיִבּים בְּעִבְּיִּבְּיִבּים בְּעִבְּיִבְּים בְּיִבְּיִבּים בְּעִבְּיִּבִּים בְּיבִּבְּיִבּים בְּעִבְּיִבּים בְּעִבְּיִבּים בְּעִבְּיִים בְּיִּבְּיִּים בְּיִבְּיִּבְּיִּים בְּיִבְּיִּבְּיִים בְּיִּבְּיִים בְּיִּבְּיִּים בְּיִבְּיִּים בְּיִּבְּיִּיבְּיִים בְּיִּבְּיִּים בְּיִּבְּיִים בְּיבִּים בְּבְּבְּיִּים בְּבִּיבְּיִים בְּיבּבּיבּבּיּיבּים בְּיִּבְּיִיבּבְּיִים בְּיבְּיִים בְּיִּבְּיִים בְּבְּיִבּים בְּבִּבְּיִּיבְּיִים בְּיבְּיִים בְּבְּבְּיִים בְּבְּבְּיִים בְּבְּיִּבּים בְּבְּיִיבְּיִּבְּיִיבְּיִּבְּיִים בְּבְּיִים בְּבְּיִּבְּיִים בְּבִּיים בְּבְּבְּיִיבְּיִּבְּיִּבְּיִּים בְּבְּיִיבְּים בְּבְּבְּיִּבְּבְּיִּבְּיִּבְּבְּיִּבְּיִּבְּיב

BACKGROUND

not pronounce the sound "r." The residents of this island were called Philistines (Ezekiel 25:16; Zephaniah 2:5). Historical sources indicate that some of the nations whom the Egyptians called Sea Peoples were foreign invaders, descendants of the Cretans who came to the land of Canaan.

or another wadi that flows near Aroer (Elitzur).

2:23 | **Kaftor:** This is the name for Crete in early documents (see also Amos 9:7; Jeremiah 47:4). Some maintain that this is the place called Keftiu in Egyptian sources dating from the second millennium BCE, perhaps because Egyptians did

2:13 | **Zered Ravine:** Many researchers identify this with Wadi al-Hisa, which flows to the south end of the Dead Sea, and forms the border between the mountains of Moav and the mountains of Edom. Others claim that it is one of the wadis in northeast Moav, which lead to the Arnon Ravine, Wadi Mujib, either Wadi al-Dik

- 25 From this day onward I will begin to place terror of you and fear of you upon the peoples under all the heavens, who will hear your reputation and will tremble, and be in trepidation because of you. Until now, the children of Israel were considered by other peoples as an almost mythical nation of nomads, about whom they related miraculous stories from forty years earlier. Now this nation would become a real threat.
- 26 I sent messengers from the wilderness of Kedemot, in the east [kedem], to Sihon, king of Heshbon, with words of peace, saying: Although God had told Moses that the children of Israel would have to wage war against Sihon, Moses nevertheless sent a message of peace. This gesture highlights the value of attempting dialogue before waging war.³¹ Similarly, the Rambam writes that one does not wage war, whether an optional or a compulsory war, without first extending an offer of peace.³²
- 27 Let me pass through your land, and I promise that I will go only on the main path, I will not diverge to the sides, right or left.
- 28 As in the case of the children of Esau (2:6), Israel proposes: You will sell me food for silver, and I will eat, and you will give me water for silver, and I will drink; only let me pass on my feet. All we ask is for permission to pass through your territory; we guarantee not to cause any damage to the surroundings, the people, or the animals. Furthermore, you will profit from the arrangement, as we will pay for anything we eat,
- 29 like the children of Esau, who live in Se'ir, and the Moavites, who live in Ar, did for me. The children of Israel did not pass through Se'ir or Moav. Rather, this is apparently a reference to the commercial ties that they maintained with these nations. With regard to Moav, see Numbers 25:1-3; it is possible that there was a similar arrangement with Edom.³³ Israel adds: I request this assistance only until I will cross the Jordan into the land that the Lord our God is giving us.
- 30 But Sihon, king of Heshbon, was unwilling to let us pass through it, his land, for the Lord your God hardened his spirit, and made his heart obstinate, in order to deliver him into your hand, like this day.
- 31 The Lord said to me: See, I have begun delivering before you Sihon and his land; begin taking possession of his land aliya without delay.

Wars against Sihon and Og

- 32 Sihon came out to war toward us, he and his entire people, to Yahatz.⁸
- 33 The Lord our God delivered him before us and we smote him, and his sons, who were also prominent individuals or warriors, and his entire people.
- 34 We captured all his cities at that time, and we destroyed the men of every inhabited city, and also the women, and the children. We took everything, and we left no remnant from its inhabitants.
- 35 Only the animals we looted for ourselves, and the spoils of the cities that we captured.
- 36 We conquered all the cities from Aroer, which is on the northern edge of the Arnon Ravine, and the city that is in the ravine⁸ until the Gilad, far to the north of Aroer. There was no city that was too high for us, or too strong for us to conquer; everything, the Lord our God delivered before us.

2:30| **But Sihon, king of Heshbon, was unwilling:** It is possible that Sihon was a border ruler, a leader charged with defending the boundaries of the land of Canaan against infiltrators from the wilderness, as would occasionally happen (see Judges 6:1–6). Although Sihon is presented as a great ruler, his land was not well populated like Canaan; rather,

his importance lay in his protection of the residents of Canaan from invaders from the east (see *Bemidbar Rabba* 19:29; *Tanḥuma, Hukat* 52; Rashi, Numbers 21:23). Furthermore, it is possible that Sihon's refusal stemmed from an assumption that the children of Israel would respond as they did to earlier refusals from other nations. When the Edomites, for example, refused to

allow passage through their land, the children of Israel circumvented Edom, and the same happened with Moav and Amon. Sihon might have thought that if he responded in the negative to Israel's request and gathered his army as a deterrent, he would be treated likewise. However, in this case God did not grant him immunity from attack.

הַיִּוֹם הַנֶּה אָחֵל תַּת פַּחְדְּךָ וְיִרְאֶתְךָ עַל־פָּגֵי הַעַפִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמָיִם אֲשֶׁר ורגזו וחלו מפניך: ואשלח מלאכים ממדבר כו דברי שלום לאמר: אַעברה באַר כז בכסף תשברני ואכלתי ומים בכ כח עשורלי בני עשו הישבים כט הַעַבְרֵנוּ בִּוֹ כֵּירהָקִשָּׁה יהוה אֵלהֵיךַ ג ששי 24 ַסִיחָן וָאֵת־אַרִצוֹ הַחֵל רַשׁ לַרֲשֶׁת אֵת־ לב לַפִּלְחָמֶה יָהְצָה: וַיִּתְנֵהוּ יהוָה אֱלֹהֵינוּ راد עַמְוֹ: וַנִּלְכַּד אֶת־כַּל־עַרָיו בְּעֵת הַהוֹא לד והטף לא השארנו שו שָּׁפַת־נַחַל אַרָנן וָהַעִיר אֵשֶׁר בַּנַּחַל ַהְיָתָהֹ קַרְיָה אֲשֶׁר שַּׂגְבָה מִפֶּנוּ אֶת־הַכֹּל נָתַן יהוָה אֵלהֵינוּ לְפַּגֵינוּ:

רש"י

לרן מְתִם, חֲנָאֵים, בְּבָוַתְ מִיחוֹן נָחֲמֵנִי: "בַּוֹזְנֵי לָנוּ" (כֹּהֹלוְ פסוק ליה), לְשׁוֹן בִּזָּה, שְׁהָיִתָה חֲבִּיבָה עֲלֵיהָם וּבּוֹזְוִים חִישׁ לוֹ, וּבְשָׁבֶּחוֹ לְבִוּתְ עוֹג בְּבֶּר הְיוֹ שְׁבַעִים וּמְלַחִים, וְהְיָתָה בְּזוּוְר, בְּעֵינַיהָם וּמְקַרְעוֹן וּמִשְלִיכִין בְּהַמֶּה וּבְּגָדִים, כִּי בְּזוֹן. בֶּךְ נִדְנָשׁ בְּסִבְּרֵי יְבָּוֹתְ עוֹג בְּבָּר הָיוֹ בְּבִּוֹת (לְבוּ" (כֹּהֹלוְ ג. ז.), לְשׁוֹן (מפרי במרבר קלה): כטן בַּאֲשֶׁר עָשוּ לִי בְּגֵי עֵשָוּ. לא לְעִנְוַן לַעֲבֹר בְּאַרְצֶם, אלא לענון מכר אכל וּמים:

לבן וַיַּצֵא סִיחֹן. לה שָלַח בִּשְׁבִיל עוֹג לַעֲוֹר לוֹ, לְלַמֶּרְךְ שַלה הִיוּ צִרִיכִים זָה לַזָה:

לגן וְאֶת בָּנָו. ׳בְנוֹ׳ כְּתִיב, שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן גִּבּוֹר כְּמוֹתוֹ:

כהן תַחַת בָּל הַשְּׁמָיִם. לִמֵּד שָׁעַמְדָה חַמֶּה לְמֹשֶׁה בְּיוֹם מִלְחֶמֶת עוֹג, וְעוֹבַע הַדָּבֶר תַחַת בָּל הַשְּׁמִים:

בוו מִמִּדְבֵּר קְדַמוֹת. חַׁף עַל פִּי שְׁלֹּה עַנֵּי הַמְּקוֹם לַקְרֹח לְּמִיחוֹן לְּשְׁלוֹם, לַמְרָתִּ מִמִּרְבַּר חִינַי, מִן הַתּוֹרָה שְׁקְרָמָה לְּעִלֶּה, בְּשְׁרָתֹה לְּתְנָה בְּשְׁרָתֹה חוֹלָם, בְּשְׁרָתֹה וְעַלוֹם, בְּשָׁרָתְ וְעָבְּלוֹם, וְעַלוֹם, בְּבְּנִי וְשְׁלֹח לְּבְּלוֹם, וַעָר בְּיִתְ בְּבְּעִי שְׁלֹח יְקְבְּלוֹם, וְעַלוֹם בְּרוּךְ הוּח לְּתְנָה לְבְּלִוֹם, וְעַל מִיחוֹן עַל פִי בְּן פַתַח לְיָס בְּשְׁלוֹם, חַׁךְ חֲעֵׁר מְבַּלְוֹם, שְׁר חִבְּר בְּבְּעִים שְׁלוֹם.

BACKGROUND

2:36 | The city that is in the ravine: A similar expression appears elsewhere in the Bible. In Joshua 13:9, "the city that is within the ravine" is mentioned as a point along the border between the tribal territories of Gad and Reuben.

However, it is unclear whether this was an independent settlement whose precise location is currently unknown, whether it was part of Aroer, or if it was an isolated fortress.

2:32 | Yahatz: This later became a Levite city, of the family of Merari, in the portion of Reuben (see Joshua 13:18; I Chronicles 6:63). It is also mentioned in the Mesha Inscription, ninth century BCE. The identity of Yahatz is uncertain.

- 37 Only to the land of the children of Amon you did not approach, all the area adjacent to the Yabok Ravine, and the cities of the highlands, and everywhere that the Lord our God had commanded us. The children of Israel fought Sihon, whose kingdom encompassed a large territory which reached until the border of Amon, but they were careful not to encroach upon the territory of Amon.
- We turned, and went up northward via the Bashan, to the northeast of the Sea of Galilee; and Og, king of the Bashan, came out toward us, he and his entire people, to war at the city of Edre'i. It is possible that any turn to the north is called an ascent in the Bible.³⁴
 - 2 The Lord said to me: Do not fear him as I have delivered him and his entire people and his land into your hand; you shall do to him as you did to Sihon, king of the Emorites, who lives in Heshbon.
 - 3 The Lord our God also delivered into our hand Og, king of Bashan, and all his people; and we smote him until we left him no remnant.
 - 4 We took all his cities at that time; there was no city in that entire region that we did not take from them, including³⁵ the sixty cities comprising the entire region of Argov, the kingdom of Og in the Bashan. The precise location of the region of Argov is unknown. Its name possibly derives from the term for a clod [regev] of dirt, or a den [gov] of a lion [arye].³⁶
 - 5 All these were strong, fortified cities, surrounded by a high wall, with gates and a bar, besides the very many smaller, unwalled cities that we conquered.
 - 6 We destroyed them, as we did to Sihon, king of Heshbon, destroying every inhabited city, the women, and the children.
 - 7 But all the animals, and the spoils of the cities, we looted for ourselves.
 - 8 We took, at that time, the land from the hand of the two kings of the Emorites, Sihon and Og, that were beyond the Jordan, from the Arnon Ravine until Mount Hermon.

- 9 The chapter adds a comment on Hermon, the most prominent mountain range south of Lebanon: Sidonians, who lived on the other side of the mountain, would call Hermon Siryon, and the Emorites would call it Senir.^D
- 10 All the cities of the plain, and all the Gilad, and all the Bashan, until Salka^B and Edre'i, cities of the kingdom of Og in the Bashan.
- 11 As only Og, king of the Bashan, remained from the rest of the Refaim who once dwelled on the eastern side of the Jordan River, most of whom had died (see 2:20). Behold, his bed^D was a bed of iron, which was unusual at that time. It was made of iron because Og was exceptionally large and heavy.³⁷ This bed survived and was transferred over time; isn't it in Raba of the children of Amon? Nine cubits is its length, and four cubits its width, by the cubit of a man. Since the height of an average individual is three to four cubits,³⁸ one whose bed measures nine cubits in length is indeed a giant.

Mount Hermon

3:9 | Sidonians would call Hermon Siryon, and the Emorites would call it Senir: The verse provides references to Hermon in various languages, similar to the manner in which it cites different names for the Refaim (see 2:11 and the commentary ad loc.). The people of that generation were already aware of these details, but they are mentioned due to their importance for later generations. The fact that different nations dwelled in or near the Hermon

and had their own names for it is indicative of the mountain's regional significance. Mount Hermon serves as a point of reference at the edge of the area conquered by the children of Israel, but it was not actually part of their inheritance.

3:11| **His bed:** Some explain that this is a reference to Og's cradle as a baby, which means that he was far larger when fully grown (see Rashbam).

BACKGROUND

3:10 | Salka: A city in the territory of the half of the tribe of Manasseh that settled on the eastern side of the Jordan River. According to I Chronicles 5:11, in practice Salka was inhabited by members of the tribe of Gad. Salka is identified with the modern town called Salkhad, which lies near the southern foot of Yaval al-Druze in southern Syria.

רַק אֶל־אֶבֶץ בְּנֵי־עַמַּוֹן לְא קָרֶבְתָּ כָּל־יַّד נַחַל יַבֹּק וִעָרֵי הָהָּר וִכְּל אֵשֵׁר־אָוַה יהוָה אֱלֹהֵינוּ: וַגַּפָּן וַבַּּעַל דֶּרֶךְ הַבְּשָׁן וַיִּצֵא עוֹג' מֶלֶךְ־הַבָּשָּׁן לִקְרָאתׁנוּ הָוּא וְכַל־ עַמָּו לַפִּלְחָמָה אֶדְרֶעִי: וַיֹּאמֶר יהוָה אֵלֵי אַל־תִּירֵא אֹתוֹ כֵּי בִיַרְדָ נַתַּתִּי אֹתוֹ וְאֶת־כַּל־עַמָּוֹ וְאֶת־אַרְאָוֹ וְעָשִׂיתָ לּוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לֹסִיחוֹ מֵלֶךְ הַאֵּמֹרִי אֵשֵׁר יוֹשֵב בְּחַשְבִּוֹן: וַיִּהֵן יהוֹה אֵלהַׁינוּ בִּיָדֵנוּ גַם אַת־עוֹג מֱלֶדְ־הַבְּשָׁן וָאֶת־בָּל־עַמְוֹ וַנַבַּבוּהוּ עַד־בִּלְתֵּי הִשָּׁאִיר־לְוֹ שַּׁרֵיד: וַנִּלְכַּד אֵת־כַּל־עַרָיוֹ בָּעֵת הַהָּוֹא לְא הָיְתָה קַרְיָּה אֲשֶׁר לְאֹ־לָקַחְנוּ מֵאָתֶם שִׁשִּׁים עִיר בָּל־חֶבֶל אַרְגֹב מַמְלֶכֶת עַוֹג בַבשון: כַּל־אַלָה עַרִים בַּצַרת חומה גבהה דַלְתִים ובריח לבד מערי הפּרוּי ַרַבֶּה מְאָד: וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִּׁינוּ לְסִיחוֹ טֶלֶךְ חֶשְׁבִוֹן הַחֲרֵם כַּל־עִיר מְתֹם הַנָּשָׁים וְהַשֶּׁף: וְכָל־הַבְּהֵבֶּה וּשְׁלֵל הֶעָרֵים בַּוּוֹנוּ לֵנוּ: וַנִּקַּח בַּעַת הַהוּא אָת־הָאָרֶץ מִיַּר שְׁנֵי מַלְבֵי הָאֶמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִנַּחַל אַרְגַן עַד־הַר ֶּחֶרְמְוֹן: צִידְנֵיֶם יִקְרָאוֹ לְחֶרְמְוֹן שִׁרְיֵן וְהָאֶמֹרִי יִקְרָאוֹ־לוֹ שְׁנֵיר: כֵּל ו עָרֵי הַפִּישֹׁר וְכָל־הַגּלְעָד וְכָל־הַבָּשָׁן עַד־סַלְכָה וְאֶדְרֶעִי עָרֵי מַמְלֶכֶת עָוֹג בַּבָּשֵׁן: ּבִּי רַק־עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָּׁן נִשְּאַר מִיֶּתֶר הָרְפָּאִים הִנַּה עַרְשוֹ עֶרֶשׁ בַּרְזֶׁל הֲלָה הִוֹא בַּרַבַּת בְּנֵי עַמָּוֹן תַּלָשַׁע אַמְּוֹת אָרְבָּה וְאַרְבַע אַמְוֹת רְחְבָּה בְּאַמַת־אִישׁ:

>"2"

לזן בָּל זֵד נַחַל זַבּק. בָּל חַצֶל נַחַל יַפֹּק: וְכֹל אֲשֶׁר צָּוָה ה׳ אֱלֹהֵינו. שָׁלֹח לִבְכֹּש, הָנַחְנוּ:

פרק ג

או וַנַּפַן וַנַעַל. כָּל לִצַד צָכוֹן עֲלִיָּה הִיח:

בן אַל הִּירָא אֹתוֹ. וּבְסִיחוֹן ליז הְצָרֶךְ לוֹמֵר ׳חַׁל תִּנְרָחׁ חֹתוֹ׳, חָלֶּז מִתְנָרָחׁ הָיָה משָׁה שָׁלֹז תַּעֲמֹד לוֹ וְכוּת שָׁשְׁמֵּשׁ לְחַבְּרָרָהָם, שָׁנָּחֲמֵר: "וַיִּכֹּיוֹ הַפָּלִיט" (בראשית יד, מ) וְהוּחֹ עוֹג:

רו חֶבֶל אַרְגֹב. מְתַרְגְּמִינַן: ״בֵּית פֶּלֶךְ טְרָכוֹנָח״.

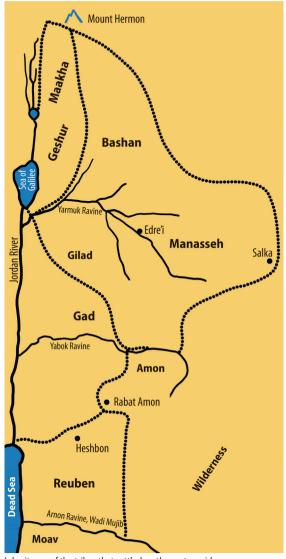
וְּלַחִיתִּע מִרְגוּס וְרוּשְׁלְמִי בְּמְגַלֵּת חָׁסְתֵּר (ה. ג.) קוֹנֵח הֵיכֵל הַמָּלֶךְ, בְּלוֹמֵר שָׁהַמְּלְכוּת נִקְרָה עֵל שְׁמָּה וְבֵּן: "חָת חַׁדְּבִּר" דְּמָלֶכִים (כִּי שו, כֹה), חַצֶל הַיכֵל הַמֶּלְךְ הֲכָגוֹ פַּקַח ל[פַּקְחִיָּה בּּן] מנֵחם:

הן מַשֶּרֵי הַפְּרָזִי. פְרוּזוֹת וּפְתוּחוֹת בְּלֹץ חוֹמָה, וְכֵן: "פָרֵזוֹת תַּשָב יִרוּשַׁלָם" (זכריה ב, ח):

- וו הַחֲרַם. לְשוֹן הֹוֶה, הָלוֹךְ וְכַלוֹת:
 - חן מיד. מַלְשוֹת:

יאן מֶיֶתֶר הֶרְפָּאִים. שָהָרְגוּ אַמְרֶפֶל וַחֲבַרָיו בְּעַשְּקְרוֹת קרָנִם, וְהוּחֹ פָּלָט מֵן הַמּלְחָמָה, שְׁצַחַמֵר: "וַיִּבֹּד הַפָּלִיט" (כראשית יד, יג) זָהוּ עוֹג: בָּאַפֵּות אִישׁ. בְּחַפֵּת עוֹג:

- 12 This land we took possession of at that time, from Aroer, which is near the Arnon Ravine, in the south, near Moav, and half of Mount Gilad, and its cities, I gave to the Reubenite and to the Gadite tribes.
- 13 The rest of Gilad, and all the Bashan, which is the kingdom of Og, I gave to half the tribe of Manasseh; the entire region of Argov for the entire Bashan, that would be called the land of Refaim. especially the area of Bashan.
- 14 Ya'ir son of Manasseh, among others, took the entire region of Argov until the border of the Geshurite and the Maakhatite, betwo small kingdoms north of Israel, and he called them after his name, the Bashan he called Havvoth Ya'ir, to this day.
- Seventh 15 To Makhir, a family from the tribe of Manasseh, I gave Gilad aliya as an inheritance.
 - 16 To the Reubenite and to the Gadite I gave from the Gilad until the Arnon Ravine, which included the area within the ravine and around its border, until the Yabok Ravine, the border of the children of Amon. The Arnon Ravine is the border of Moav, while the Yabok Ravine is the border of Amon. The entire adjacent region was given to the tribes of Reuben and Gad.
 - 17 This territory included the Arava, and the Jordan, and its border, its bank. The Jordan was included in their land and comprised the western border of the portion of these tribes. From the Sea of Galilee until the sea of the Arava, the Dead Sea, under the waterfalls of the peak to the east, near the Jordan. Alternatively, this last phrase means: The streams that flow to the Jordan from the east.
 - 18 I commanded you at that time, saying: The Lord, your God, gave you, the tribes of Reuben and Gad and half the tribe of Manasseh, this land to take possession of it; all those mobilized shall pass before your brethren the children of Israel, all those capable men, who are fit to wage war.
 - 19 Only your wives, and your children, and your livestock, I know that you have much livestock, they shall live in your cities that I gave you on the eastern side of the Jordan River.

Inheritance of the tribes that settled on the eastern side of the Jordan River

3:18 | I commanded you at that time, saying: The incident in which the tribes of Reuben and Gad received their inheritances is yet another example of a story that is retold differently from the way it was previously related (Numbers 32). It is not mentioned here that these tribes requested to receive their portions on the eastern

side of the Jordan, that Moses scolded them, or that they suggested going to battle alongside the rest of the nation as a condition for their settlement on the eastern side of the Jordan River. These differences are due to the context. In Moses' last speech he mentions only the public aspects of the debate: His stipulation in the presence of the entire nation, in which he formally authorized these tribes to settle east of the Jordan, and the fact that this permission is contingent upon their participation in the upcoming military encounters west of the Jordan.

ין שֶּת־הָאֶרץ הַנְּאת יָרֶשְׁנוּ בָּעֵת הַהְוֹא מֵעֲרעֵׁר אֲשֶׁר־עַל־נַחַל אַרְנֹן וַחֲצִי הַר־

הַגִּלְעָר וְעָלִיוֹ נָתַתִּי לִרְאוּבֵנִי וְלַגְּדִי: וְיָּתֶר הַגִּלְעַד וְכָל־הַבְּשָׁן מִמְלֶכֶת עוֹג

עָתִין רְפָּאִים: יָאֵיר בָּן־מְנַשֶּׁה כְּל חֶבֶל הַאַרְגֹב לְכָל־הַבְּשָׁן הַהוּא יִקְרָא

וְהַמֵּעֲכָתִי וַיִּקְרָא אֹתָם עַל־שְׁמֵוֹ אֶת־הַבְּשָׁן חַוֹּת יָאִיר עַד הִיוֹם הַזָּה:

עִּרְץ רְפָּאִים: יָאֵיר בָּן־מְנַשֶּׁה לְקַחֹ אֶת־הַבְּשָׁן חַוֹּת יָאִיר עַד הִיוֹם הַזָּה:

תְּוֹךְ הַנַּחַל וּגְבֶל וְעַדֹּי יִבְּלְעָד: וְלָרְאוּבִנִּי וְלַגְּדִי נְתַתִּי מִוֹן־הַגִּלְעָד וְעַד־גַּחַל אַרְנֹן שביעי

תְּוֹן הַנָּתַל וּגְבֶל וְעַדֹּ יַבְּקְ הַנַּחַל וְּבְוֹל בְּנִי עַמְּוֹן: וְהָעֲרָבֶה וְהַיִּרְדֵן וּגְבֶל מִבּנָּנֶת

וְלֹב יְם הַעֲרָבְה וְחֵל וּגְבֶל וְעַדֹּ יִבְּקְ הַנַּחַל וְּבְרֹּ בְּנִי עַמְּוֹן: וְהָעֲרָבֶה וְהַיִּרְדֵן וּגְבֶל מִבּנָּרָת

וְעֵר יְם הַעֲרָבְה וְחַל וּבְלְי יִבְּל הַנָּחֵל וְבְּלְי בְּלְבִי בְּנִי עַמְּוֹן: וְהָעֲרָבֶה וְהַיִּרְדָן וּגְבְל מִבּנָּרֶת

וְמַל וְיִם הַעֲרָבְה וְבִּי הְחָב בְּלְבִי בְּנִי אֲחֵיכֵם בְּנֵי יִשְׁרָאֵל בְּל־בְּנֵי־חְיִל: בְּק נְשִּיכִם וְטַבְּכָּכּ וְנִבְּי וֹלְחִיכֹם בְּעַבְירוּ לִפְבְּי אֲחֵיכֵם בְּנֵי אֲחִיכֵם בְּנֵי וְשִׁהְיִל בִּי לְבִין וְשִבְּי בִּלְ הַבְּלְבוֹ בִּבְירִים הְעַבְּרְוֹ לִפְבְּי אֲחֵיכֵם בְּנֵי אֲחִיכֵם בְּנִי אֹם וֹבְבְּכָּם בְּעִר בִּשְׁ וֹשְרִיל בִּי לְבִי וְיִבּים הָעִבְּרוֹ לִפִּנְ אֲחֵיכֶם בְּנִי בְּלְבוֹ בִיל בִּב לכם ישֹבוּ בִּי בִּעריכם אָשׁרִי לִבת בְּבִי לְבִי בְּבְבּי לְנִבּי וְבִיל בִּבּי בְּבִּי בְּחָבִי וְבִּבּי בְּבִּי בְּיִבְיּי בְּיִי בְּבָּי בְּבְיוֹ בְּבְי בִּבְּי בְּיִי בְּיִבּי בְּיִבְי בְּבְי בְּבִי בְּבִּי בְּבְּיוֹ בְּבְיי בְּנִי בְּבְּי בְּבְּי בְּבְּי בְּיוֹי בְּיִבְי בְּיבְּבְּי בְּבְיוֹי בְּבְיי בְּבְיי בְּבְּיי בְּבְּיי בְּיוֹי בְּבְּבְיי בְּבְיי בְּבְיי בְּיוֹי בְּבְּי בְּבְּי בְּיוֹ בְּיוֹבְיי בְּיוֹבְי בְּיוֹי בְּיוֹבְי בְּיוֹ בְּיוֹב בְּיוֹ בְּיוֹב בְּיוֹ בְּיוֹב בְּבְיים בְּבְּיוּי בְּיוֹב בְּבְי בְּיוֹי בְּיוֹב בְּבְיוֹב בְּבְיוֹי בְּיוֹב בְּבְיים בְּיוֹב בְּבְיוֹי בְּיוֹב בְּבְיוֹם בְּבְיוֹ בְּבְיוּ בְ

רש"י

וְעוֹד מֵעֵבֶר לִּשְּׁפֶתוֹ עַד בִּנֶּרֶת, וְזֶהוּ שֶׁנֶּחֲמֵר: ״וְהַיַּרְדֵן וּגְּבְל״, הַיַּרְדֵּן וּמֵעֵבֶר לו:

יחו נָאֵצֵּי אֶתְכֶם. לְבָעֵ רְחוּבּן וְגֶד הָיֶה מְדָבֵּר: לְפְּנֵי אֲחֵיכֶם. הַם הְיוּ הוֹלְבִים לְפְעֵ יִשְׁרָחֻל לְמִלְחָמָה. לְפִי שָׁהִיוּ גִּפּוֹרִים וְחוֹיְבִים עוֹפְלִים לְפְעֵיהָם, שָׁנְחֲמַר: "וְטְרַף וְרֹנֵע חַף קַדְּקִר" (זכרים לג. כ): יגן הַהוּא יָקָרֵא אֶרֶץ רְפָּאִים. הִיחׁ חוֹתָה שֶׁנָתַתִּי לְחַבְּרָהַם:

טזו תּוֹךְ הַנַּחַל וּגְבֶל. כָּל הַנַּחַל וְעֵד מֵעֵכָּר לִּאְפֶתוֹ, כְּלוֹמֵר, עַד וְעֵד בִּכְלֶל, וְיוֹתֵר מִכָּחֹן:

יוּ בָּנֶרֶת. מֵעֶבֶּר הַיִּרְדֵּן הַמֵּעֲרָבִי הִיחֹ, וְנַחֲלֵּת בְּנֵי גִּד מֵעֵבֶר הַיִּרְדֵּן הַמִּוְרָחִי, וְנָפַל בְּגוֹרֶלֶם רֹחֵב הַיַּרְדֵּן בְּמִנְדֶּם יבו וְאֶת הָאֶרֶץ הַוֹּאת. הָחֲמוּיְהָה לְמִעְלָה מִנַּחַל חַׁלְכֹּוְ וְעַבְּ הַבְּ חָלְמוֹן (לעיל פסוק ח׳, ״יְרָשְׁנוֹ בָּעִת הַהִּיח׳: מֵקְרָה אֲשֶׁר עַל נַחַל אַרְנֹן. חִינוֹ מְּקְבָּר לְלֹחׁשׁוֹ שֶׁל מְתְרָה חָשְׁי חָלָה עַל ״נַתְתִּי לֶרְחוֹבַנִי וְלַבָּדִי״, חֲבָל לְעָנֵוְ יְרְשֶׁה עַד הַר חָרְמוֹן הָיָה:

BACKGROUND

3:14| **The Geshurite and the Maakhatite:** These were Aramean kingdoms in the Golan: Geshur to the south and Maakha to the north. These kingdoms were not conquered by Joshua (Joshua 13:13). The friendly relations between

the Israelite kingdom and the Geshurite kingdom found expression in the marriage of David to Maakha, daughter of the king of Geshur. She bore him his son Avshalom (II Samuel 3:3), who lived for a period of time with his grandfather in Geshur (II Samuel 13:37). The kingdoms of Geshur and Maakha are also mentioned in Egyptian inscriptions, in the Amarna letters, fourteenth century BCE.

- 20 However, you must remember that those fit for war are obliMaftir gated to go forth in battle at the vanguard of the army, until
 the Lord will give rest to your brethren, the other tribes, like
 you, and they too will take possession of the land that the
 Lord your God is giving them beyond the Jordan, to the
 west. Only then, when the wars are concluded, each man shall
 return to his possession that I gave and divided among you,
 and which awaits you on this side of the Jordan.
- 21 Although Joshua served as one of Moses' generals,³⁹ Moses personally commanded the battles against Sihon and Og. Now
- Moses refers directly to Joshua. I commanded Joshua at that time, saying: It is your eyes that have seen everything that the Lord your God has done to these two kings, as they were utterly defeated; so shall the Lord do to all the kingdoms that you are crossing there.
- 22 There are many more kingdoms on the western side of the Jordan, and the settled areas there are both larger and more crowded. Nevertheless, you shall not fear them, as it is the Lord your God who makes war for you.

Parashat **Va'ethanan**

Moses and the Land

DEUTERONOMY 3:23-29

The previous *parasha* concluded with words of encouragement that Moses gave Joshua as the nation prepared to enter the Land of Israel. Moses continues his address by pleading to God to cancel the decree barring him from entering the land.

Despite the personal perspective used by Moses to deliver his speech in the book of Deuteronomy, nearly all of the stories related are not personal in nature, but apply to the entire nation. The following passage, though, is the exception, in which Moses pleads to God to allow him to enter the Land of Israel. Perhaps Moses' goal in relating this information is to tell the people: I was your leader, I helped to bear your burdens, and even in my old age I fought on your behalf. Nevertheless, I am not permitted to enter the land, but only to view it from afar. You, in contrast, will cross over the Jordan River and enter the land, and you should appreciate the significance of this great privilege.

- 23 I pleaded with the Lord at that time, when God instructed me to speak to Joshua and prepare the nation to enter the Land of Israel, saying:
- 24 My Lord God, You began to show Your servant Your greatness and Your mighty hand, through the great miracles performed in Egypt, at the Red Sea, and during the recent conquests; that who is a god in the heavens or on the earth, who can perform like Your actions, and like Your mighty deeds? I now turn to you with a small request.
- 25 I accept the fact that I have completed my job, but I request of You to please, let me cross the Jordan River, and I will see the good land that is beyond the Jordan, that good mountain, and until the Lebanon. Please show me the mountainous region of the Promised Land with its borders.¹
- 26 The Lord was irate with me because of you, or: For your benefit and honor, and did not heed me, and the Lord said to me: Enough for you, do not continue speaking and praying to Me anymore about this matter.
- 27 Ascend to the top of the peak, and lift your eyes to the

DISCUSSION

3:26| **Because of you:** Moses is not saying here that God prevented him from entering the land due to the incident of the waters of dispute (Numbers 20:9–13), as that could be construed as an affront to the dignity of the nation, which

was listening to his speech. Rather, Moses is explaining that he was prohibited from crossing the Jordan River because the people he took out of Egypt remained on the other side. Since his flock all perished in the wilderness, he must

remain with them. While God's denial of Moses and Aaron's entry into the land could have been linked to a specific transgression, the primary reason presented here for God's decree is that leaders must remain with their people (see ַ עַר אֲשֶׁר־יָנִּיחַ יהוָה וּ לַאֲחֵיכֶם כָּכֶם וְיֵרְשׁוּ גַם־הֵּם אֶת־הָאָּרֶץ אֲשֶׁר יהוָה אֱלְהֵיכֶם מפּטיר אַ נֹתֵן לָהֶם בְּעֵבֶר הַיַּרְהֵן וְשַׁבְּהָּם אֵישׁ לְיִרְשְּׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם: וְאֶת־יְהוּשִׁוּעַ צֹּוִיתִי בָּעֵת הַהְוֹא לֵאמֶר עֵינֶיךָ הְרֹאֹת אֵת כְּל־אֲשֶׁר עָשָׁה יהוַה אֱלְהֵיכֶם לִשְׁנֵי בּ הַפְּלָכֵים הָאֵּלֶה בֵּן-יַעֲשֶׂה יהוה לְבָל־הַפַּמְלְלֹּוֹת אֲשֶׁר אַתֶּה עֹבֵר שְׁפָּה: לְאׁ תִּירַאִּוֹם כַּי יהוְה אֵלְהֵילֶם הְוּא הַנִּלְחֵם לָכֶם:

פרשת

ואתחנן

ַּ נָאֶתְחַנַּן אֶל־יהֹוֶה בָּעֵת הַהָּוֹא לֵאמְרֹ: אֲדֹנָי יֶהוֹה אַתְּה הַחִלּוֹתָ לְהַרְאַוֹת אֶתִּר דּ עֲבְרְּדְ אֶּעִרְיִיְדְךָ הַחֲזָקֶה אֲשֶׁר מִי־אֵל בַּשְּׁמַיִם וּבָאָּרֶץ אֲשֶׁר־יִעֲשֶׂה בְּמַעֲשֶׂידְ וְכִּגְּרְוֹּה אָשֶׁרְ יִהְוֹּה אֲשֶׁר בְּיִבְיִן הְשִּׁר בְּעֵבֶר הַיִּיְרְדֵּן הַבְּרְבְּיִן הַשְּׁיבְ וְכִּגְּרְוֹבִּיְ וְאָרְאָה אֶתִיהְאָרֶץ הַשׁוֹבְה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיִּיְרְדֵּן הַהְּרְבִּיר הַעָּר הַעָּבְר יהוֹה בִּי לְמַעַנְכֶּם וְלֹא שָׁמַע אֵלֶי וַיֹּאמֶר יהוֹה הַ הְבִּר הַעָּבְר הַעָּר הַעָּבְר הַעָּר הַעָּר הַעָּר הַעָּר הַעָּב הַיְּבְר הַעָּר הַעָּר הַעָּב הַיִּבְר הַעָּר הַעָּר הַעָּב הַיִּבְר הַעָּר הַעָּר הַעָּר הַעָּב הַיִּבְר הַעָּר הַעָּר הַעָּב הַעְּבְר הַעָּר הַעָּב הַיִּבְר הַעָּב הַיִּבְר הַעָּר הַעָּב הַעְּב הַעְּבְר הִעָּר הַעָּר הַעָּב הַעָּב הַעְּב הַעָּב הַעָּב הַעָּר הַעָּר הַעָּר הַעָּר הַעָּב הַעָּב הַעָּב הַעְּב הַעָּר הַעָּר הַעָּב הַעָּב הַעָּר הַעָּב הְיִבְּיִים וּבְּיִבְּים בְּבָּר הִעָּב הְעָב הִינְים הְּבִּים הְעָּב הַעְּב הְעָב הְיִּבְיה הִּבְּעִב הְיִּבְים הִיּבְים הִּנְיב הַעָּים הְּבָּים הְעִּב בּיִבְּים הִיעָּב הִינִים הִּבְּים הִינִים וְּבִּעְב הָּים הְעִּב בּילְב אֵל־בּיל בִּים הְאָנִים הְעָב הַיּעָב הִינְים הְעָּב בּילְב אַל־הִים בְּעָב הִינְים הְעָּב בּילְי עִיוֹר בִּיּבְים הְעָב הְיִים הְיִּבְים הְעָב בּיל בִּיל הִבּילְב אַל־הִים בְּעָב הִישְׁב הָּעִיב הְיִים הְעִב בּיל בְּיִב בּיל הִישְׁב הַיּים הְעָּב בּיל בִּיל הִיבּיל בִיל הִיבּיל בְּעִיב בּיל בְּיִים בְּעִיב בּיל בְּיִב בּיל הִיבּיל בְּיִים הְעִיב הַיבְּיב הִיבְים הְעִיב בּיל בְּיִים בִּיבְיב הִינְיב הִינְיב בּיל בְּיִב בּיל בְּיב הִיבְּיב בּיל בִייִיב הְיבָים הְיִב הִילְיב בִּיל בִּיל בִּיל הִינְיב בּיל בִּיל בִּיל בִּיל בִיל בִּיל בִיל בִיל בִיל בִּיל בִּיל בִיל בִּיל בִּיל בִיל בִיל בִּיל בִּיל בִּיל בִּיל בִיל בִּיל בִּיל בִּיל בִּיל בִיל בִּיב בּיל בִּיל בִּיל בִּיל בִּיל בִּיל בִּיל בִּיל בְּיב בּיל בִּיל בְּיב בּיל בִּיל בִּיל בְּיב בּיל בִּיל בְּיב בּיל בִּיל בְּיב בּיל בִּיל בִּיל בְּיב בּיב בִּיב בְּיב בְיבְיב בּיל בְּיב בּיב בְּיב בְיב בּיב בּיוֹים בְּיבְיב בִּיב בְּיב בּיב בְּיב בְּיב ב

רש"נ

בגו נְאֶהְחַבּוּן. מִין חִנּוּן בְּכֶל מֶקוֹם חָלֵּיוֹ לְשׁוֹן מַתְּנֵת חָנֶם. חַׁף עַל פִּי שָׁיָשׁ לֵּהֶם לַצִּדִּיקִים לִּקְלוֹת בְּמַעֲשִׁיהֶם הַפּוֹבִים, חַין מְבַקְּשִׁים מִחַת הַפְּקוֹם שְׁלֵּיוֹ שָׁנְּקְבֹּחָת חָבֶּלְּי, הַחִּיוֹן וְעוֹג. דְּמִיתִי שָׁמֶּיוֹ הַבְּּעָת הַבְּּוֹלִי שָׁנְּקְבֹּחָת חָבֶּלְי, מִשְׁלֹשֶׁה מְקוֹמוֹת שָׁחָמֵּל מִשֶׁה לִבְּנִי הַשְּׁמִּר: זְה חָׁחָד מִשְׁלֹשֶׁה מְקוֹמוֹת שָׁחָמֵל מִשֶׁה לִבְנִי הַמְּקוֹם: חִינִּ מַמִּיחַך מִשְּלֹשֶׁה מְקוֹמוֹת שָׁחָמֵל מִשֶּׁה שְּחַבְּיִת חְבַּיבּי מִשְּלֹשֶׁה מְקוֹמוֹת שָׁחָמֵל מִשֶּׁה שְּחַבְּיִת חָבּי בְּמִבְּיוֹם מִינֵע מַמִּים בּיִּבְּילְית חָם מָעֵעָשָׁה שְּחַבְּילִת חָבּי בְּיִבּילְית חָבּיל בְּיִבּיל מִינִים בּיִבּיל מִינִים בּיִּבּיל מִינִים בּיִּבְּיל מִינִים בּיִּבּיל מִינִים בּיִּבְּיל מִינִים בּיִּבְּיל מִינִים בּיִּבְּילְית חָבּיל בְּילְיתוֹב בּיִּבְּיל מִינִים בּיִּבְּיל מִינִים בּיִבְּיל בְּילִים בּיִבְּיל בְּילְיתוֹב בּיִים בְּילִים בְּיבִּיל מִינִים בְּילִים בְּילִים בְּילְיתוֹב בְּיבְּילִים בְּילִיבְיה בְּילְיבִיל הִיבְּיל בְּילְיבִיל מִנְיבְּיל בְּיל בְּילִיב בְּילְיבִיל הָבְּיל בְּילִים בְּבְּיל בְּילְיבִּע הַיִּבְּיל בְּיל בְּילִים בְּבְּיבְים בְּילְיבִיל הְיבִּיל בְּיל בְּבִּיל בְּיבְּיב בְּילְיבִיל הְיבּיל בְּבִּים בְּיבְּיב בְּילְבִיב הְיבְּבּיל בִּית בְּבּיל בְּילְבִיי בְּבְּבּילְיבִים בְּבְּיב בְּילְבִים בְּבְּבְּיב בְּיבְּים בְּבִּי בְּבְּבְּיִים בְּבְּבּים בְּיבְּים בְּיבְּבּים בְּבְּבְּי בְּמָבְּיבְי בִּיתְּיבְים בְּיבְּיבְּים בְּיבְּבְּים בְּבְּבְּים בְּבְּבְּים בְּבְּבְּים בְּבְּבּים בְּבְּבְּים בְּבְּבּים בְּבְּבְּים בּיוֹים בּיִים בְּבְּיבְים בְּבְּבְּים בְּבְּבּים בְּבְּבְּבְים בְּבְּבּים בְּבָּבְּים בְּיבְּבְּים בְּבְּבְּבּים בְּבְּבְּים בְּבְּבּים בְּבְּבּיבְים בְּבְּבּים בְּבְּבְּיבְים בּיבְּבְּים בְּבְּבּים בְּבְּבּיבְייִים בְּבְּיבְיבְיים בְּיבְּיים בְּיבְּיבְיבְּים בְּבְּבְּבְיבְיים בּיבּבּייִים בּיבּים בּיבְּיבְיים בּיבּים בְּיִבְּיבְים בְּבְּבְּיבְיים בּיבּים בְּבְּיבְיבִים בְּבְּבְיבִיים בְּבְּיבְיבְּבָּים בְּבְּבִים בְּבְּיבְבְּיים בְּבְּבְיבְיים בְּבְבּיים בְּבְבְּיִים בְּבְבְיבִיים בְּבְּבִי

ברו ה׳ אֱלֹהִים. כַחוּס כַּדִּין: אַתָּה הַחִלּוֹתָ לְהַרְאוֹת אֶת

וְלַעֲבֹר עַל מִדּוֹתָנוּ, חַׁתָּה חֵין מִי יִמְחָה בְּיִדְךָ חִם תִּמְחֹל לִי וּתַבַּטֵל גַּוַרֶתך:

כהן אֶעְבָּרָה נָא. חֵין 'נָל' לֶלֶל לְשׁוֹן בַּקְשָׁה: הָהָר הַטּוֹב הַזָּה. זוֹ יִרוּשַלֵים: וְהַלְבֵּגוֹ, זֶה בֵּית הַמִּקְדָּש:

כון וַיִּתְשַבֵּר ה'. נִתְמֵלֵּח חַמָּה: לְמֵשְנְבֶם. חַתָּם גְּנִמְתַּם לִי, וְכֵן הוּח חוֹמֵר: "זַיִּקְעִיפוּ עַל מֵי מְרִיבָה וַיַּרַע לְמִשֶּׁה בַּעֲבוּרָם" (תַהִּלֹם הְ, לב): רַב לְךְ. שְׁלֹּח יחֹמְרוּ, הָרֵב בַּמֶּה קָשָה וְהַתַּלְמִיד בַּמָּה קַרְבָן וּמַפְעִיר. דָּבָר חַחַה "רֵב לְךְ", הַרְבָּה מִזָּה שְׁמוּר לְךָ רָב טוּב הַצְפוּו לְרַ:

Haftara for

Devarim

Reproof for Corruption and Injustice

ISAIAH 1:1-1:27

Just as Moses opened his final speech to Israel with a rebuke but ended with words of consolation and blessings, so too Isaiah's vision begins with a harsh reproof and concludes with words of comfort. The prophet castigates those who perform empty ritual acts of worship while they conduct their moral and social lives in contradiction to the will of God. The prophet informs them that despite their superficial observance of the festivals and public gatherings, their visits to the Temple, and their bringing of offerings, none of these express their actual religious orientation. He tells them that

they must improve their behavior, by restoring justice and righteousness in the land, before God will accept them with love.

This haftara, called Haftarat Hazon, after its first word, meaning vision, is the third and last of three haftarot of retribution. It is always read on the Sabbath before the Ninth of Av. The key term of lament, eikha, meaning how, which is also the first word in the book of Lamentations and the name of that book in Hebrew, appears both in Isaiah's reproof and early in Moses' speech in the parasha.

- 1 The vision of Isaiah son of Amotz, that he envisioned concerning Judah and Jerusalem, in the days of Uziyahu, Yotam, Ahaz,
 - 2 and Hizkiyahu, kings of Judah. Hear, heavens, and listen, earth, as the Lord has spoken: I have reared children and raised them
 - 3 up, and they have rebelled against Me. An ox knows its owner, and a donkey its master's trough. Israel does not know; My peo-
 - 4 ple does not perceive. Woe! Sinful nation, people laden with iniquity, villainous descendants, corrupting children; they forsook the Lord, they scorned the Holy One of Israel, they have
 - 5 turned backward. For what will you be struck, that you continue
 - 6 straying still? Every head is ill and every heart suffers. From foot to head, there is nothing whole in it; wound, bruise, and fresh blow have not been treated nor bandaged nor softened with
 - 7 oil. Your land is desolation; your cities are burned in fire; your land, strangers devour it in your presence and it is desolation
 - 8 like an upheaval by strangers. The daughter of Zion remains like a booth in a vineyard, like a shed in a field of gourds, like
 - 9 a besieged city. Had not the Lord of Hosts left us a miniscule remnant, we would have been like Sodom, we would have been
 - 10 comparable to Gomorrah. Hear the word of the Lord, leaders of Sodom; listen to the Torah of our God, people of Gomorrah.
 - 11 Why do I need the multitude of your offerings, says the Lord; I am sated with burnt offerings of rams and the fat of fattened bulls; I do not desire the blood of bulls and sheep and goats.
 - 12 When you come to appear before Me, who sought this from
 - 13 your hand, trampling My courtyards? Do not continue bringing a vain meal offering; incense is an abomination for Me; New Moon and Sabbath, convoking convocations, I cannot

- 14 abide evil and assembly. My soul loathes your New Moons and your festivals; they are a burden for Me; I have wearied of
- 15 forbearance. And when you spread your hands, I will avert My eyes from you; even when you multiply prayer, I do not hear;
- 16 your hands are full of blood. Wash, purify yourselves, remove the evil of your actions from before My eyes; cease doing evil.
- 17 Learn well, seek justice, bolster the oppressed, adjudicate for
- 18 the orphan, champion the widow. Let us go now and reason together, says the Lord. If your sins will be like scarlet, they will be whitened as snow; if they will be reddened like crimson, they
- 19 will be like wool. If you are willing and heed, the goodness of
- 20 the land you will eat. But if you refuse and are defiant, you will be devoured by the sword, as the mouth of the Lord has spo-
- 21 ken. How did it become a harlot, the faithful city? Filled with
- 22 principle, justice would abide in it, but now, murderers. Your
- 23 silver has become dross, your liquor diluted with water. Your princes are wayward and cohorts of thieves; each loves bribery and pursues graft. They will not provide justice for an orphan
- 24 and the cause of the widow will not come to them. Therefore, the utterance of the Master, the Lord of hosts, the Mighty One of Israel: Woe! I will be relieved of My adversaries and will
- 25 avenge Myself on My enemies. I will turn My hand against you, and I will refine your dross as with lye; I will remove all your
- 26 slag. I will restore your judges as at first and your counselors as at the beginning; thereafter, you will be called the city of righ-
- 27 teousness, the faithful city. Zion will be redeemed with justice and its returnees with righteousness.

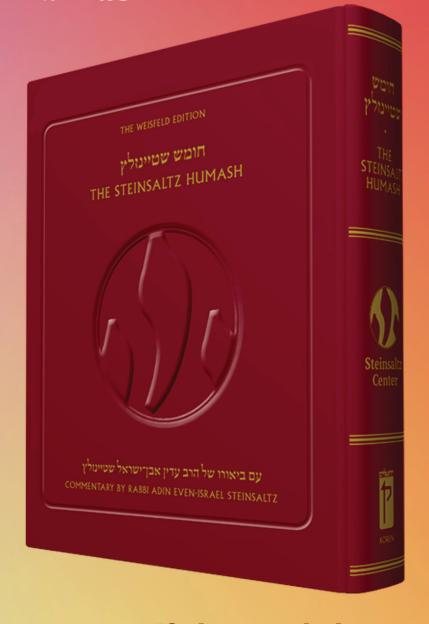
הפטרת

דברים

א א מַזוֹן יְשַעְיָהַוּ בָּן־אָלָמוֹיִן אֲשֶׁר חָזֶּה עַל־יְהוּדָה וִירִוּשָׁלֶם בִּיבֵּיִי עָזִיָּהְוּ יוֹתָם אָחָז יְחִזְקיָהוּ מַלְבֵי ָּ יְהוּדֶה: שִׁמְעַוּ שָׁמֵים וְהַאֲזִינִי אֶׁרֶץ כִּי יַהְוָה דָבֵּר בָּנִים גַּדַּלְתִי וְרוֹמַמְתִּי וְהָם בָּשְׁעוּ בִי: יָדַע ַרָבָר עָוֹן אָנִי חטָא עַם כָּבָר עָוֹן אור קבונן: הוי וּגְוי חטָא עַם כָּבָר עָוֹן - שור קבונן: הוי וּגְוי חטָא תַל מָה ישְׁרָאֵל נָזְרוּ אָחור: עַל מָה הַ זְרַע מְרֵים בַּנְיִם מַשְּׁחִיתֶים עַזְבְּוּ אֶת־יְהוֹה נְאֵצִוּ אֶת־קְרוֹשׁ ישְׁרָאֵל נָזְרוּ אָחור: עַל מָה ּרָבָל עוד תוּסִיפוּ סָרֶה בְּל־רָאשׁ בְּחַלִּי וְכָל־לְבָב דַּנֵי: מִכַּף־דָגֶל וְעַד־רֹאשׁ אֵין־בִּוּ מְתֹם בָּצַע ּ וְחַבּוּרֶה וּמַבָּה טְרִיֶּה לֹאַ־זֹרוּ וְלָא חֻבָּשׁוּ וְלָא רְכְּבֶה בַּשָּׁמֶן: אַרְצְכָם שְׁמָלָה עֵרִיכֶם שְּׂרְפּוֹת ה אָש אַדְמַתְכֶּם לְנֶגְּדְּכֶם זָרִים אִרְלִים אֹתָה וְשְׁמָמֶה בְּמַהְבָּכַת זָרֵים: וְנְוֹתְרָה בַת־צִיוֹן בְּסְבָּה ם בְבֶרֶם בְּמְלוּנָה בְמִקְשֶׁה בְּעִיר נְצוּרָה: לוּלֵי יהוָה צְבָאוֹת הוֹתִיר לְנִוּ שָּׁרָיד בִּמְעֵט בִּסְׁרָם שִּמְעָוּ דְבַר־יהוָה קְצִינֵי סְדֶם הַאֲזְיֵנוּ תּוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עַם שִּמְעָוּ ינוּ לַעֲמֹרֶה דָּמִינוּ: • יא עַמֹרֶה: לָמָה לִּי רְב־זִבְחֵיכֶם יֹאמַר יהוֹה שָּבַעְתִּי עֹלְוֹת אֵילָים וְחֵלֶב מְרִיאֵים וְדַֹם פָּרֵים יָרָ אַרָשִיִים וְעַתּוּדִים לְאֹ חָפֵּצְתִּי: כִּי תָבֹאוּ לֵדָאוֹת בְּנֵי מִי־בִקּשׁ וְאַת מִיֶּדְכֶּם דְמִיְס חֲצֵדֵי: לָאֹ 🦿 תוֹסִיפוּ הָבִיאֹ מִנְחַת־שָּׁוְא קְטַבֶּת תְּוֹעֵבֶּה הָיא לֵי חַנֶּשׁ וְשַׁבָּת קְרָא מִקְרָא לְאֹ־אוּכֵל אֱוֶן ַבְּפִיכָּם בַּפֵּיכָּם נִקְאָרָה: חָדְשֵׁיכֶם וּמְוֹעֲדֵיכֶם שֵּנְאָה נַפְשִׁי הָיִוּ עָלֵי לָמֻרַח נִלְאָיתִי נְשְׁא: וּבְפֵּרִשְׁכֶם כַּפֵּיכָּם יַּמְוֹעֲדֵיכֶם וּמְוֹעֲדֵיכֶם שֵׁנְאָה נַפְשִׁי הָיִוּ עָלֵי לָמֻרַח נִלְאָיתִי נְשְׂא: וּבְפֵּרִשְׂכֶם כַּפִּיכָּם יו אַעְלַיַם עִינַיֹ מִבֶּם גַּם בִּי־תַרְבִּוּ תְפִּלֶּה אֵינָנִי שֹׁמֵע יְדִיכֶם דָּמִים מָלֵאוּ: רַחֲצוּ הַוַּבּוּ הָסֵירוּ רְעַ י מַעַלְבִיכֶם מִנֶּגֶד עֵינָיָ חִדְלַוּ הָהֵעַ: לִמְדוּ הַיטֵב דִּרְשִׁוּ מִשְׁבָּט אַשְּׁרָוּ חָמֶוֹץ שִׁפְטַוּ יָתוֹם דְיבוּ ּלְכוּ־נָא וְנָוָכְחָה יֹאמַר יהוָה אִם־יִהְיֹוּ חֲטֵאֵיכֶם כַּשְׁנִים בַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ אַרָץ תאבלו: וְאִם־תְּמְצֵּעֶר יָהְיִוּ: אִם־תאבוּ וּשְׁמַעְתֶּם טִוּב הָאֶרֶץ תֹאבלו: וְאִם־תְּמֵצְנִוּ 🖰 אַ אֵיכָהֹ הֶיְתָה לְזוֹנְה קּרְיָה ְנֵאֶמְנְהַ כא ומְרִיתֶם חֶרֶב תְּאָבְּלוֹ כַּיְ פִּי יהוָה דְבֵּר: בב מְלֵאֲתֵי מִשְׁפָּט צֶדֶק יָלִין בֶּה וְעַתָּה מְרַצְּחִים: כַּסְפֵּךֶ הָיָה לְסִיגִיִם סָבְאֵךְ מָהָוּל בַּמְּיִם: בּ שְבִירָ סִוֹרְרִים וְחַבְרֵי גַּנָּבִים כָּלוֹ אֹהֶב שֹׁחַד וְרֹדֶף שַׁלְמֹנֵים יָתוֹם לָא יִשְׁפֹּטוּ וְרִיב אַלְמָנֶה לָבֹן נְאֻם הָאָדוֹן יהוָה צְבָאוֹת אֲבֶיר יִשְׂרָאֵל הַוֹי אָנָתֵם כר לא־יָבְוֹא אֲבֵיהֶם: ָרֶ מִצָּלֵי וְאִנֶּקְמֶה מֵאוֹיְבֶי: וְאָשַׁיבָה יָדִי עַלַֿיִדְ וְאָצְרֹף כַּבָּר סִיגֵיִדְ וְאָסֶירָה כָּל־בְּדִילָיִדְ: וְאָשַׁיבָה 🖰 מָצָלִי וְאָנַּקְמֶה מֵאוֹיְבֶי: וְאָשַׁיבָה נּי שִּׂפְטַיִּךְ כְּבָרָאשׁנָה וְיְצַצַיִּךְ כְּבַתְּחִלֶּה אַחֲבִי־בֹּן יִקְּבָא לָךְ עֵיַר הַצֶּׁבֶק קִרְיָה נֶאֱמָנֶה: צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תּפָּדֶה וְשָׁבֶיהָ בִּצְדְקָה:

We hope you've enjoyed the Steinsaltz Humash

excerpts.

Get 20% off the real thing with code HUMASH only at www.korenpub.com